Militia Polon.

Starowolski Szymon

Stręże żołnierskie albo o wyciąganiu ich z dóbr kościelnych potrzebne przestrogi. Kraków. 1636.

Autor Starowolski
Szymon

STACYE
ZOŁNIERSKIE,

Abo

W wyćiągániu ich z dobr kośćielnych potrzebne przeſtrogi.

Dla Ich Mćiow Pánow Zołnierzow ſtárych, y inßych młodych, co ſię ná Zołnierſką vsługę ſpoſabiáć będą.

Krotko ſpiſáne przez iednę Oſobę Duchowną.

Zá pozwoleniem zwierzchnośći Duchowney.

W KRAKOWIE,
W Drukárni Fránćißká Cezárego.
Roku Páńſkiego/ 1636.

Datur licentia imprimendi Cracouiæ, die 24. Semptembris, Anno Domini, 1636.

ERASMVS KRETKOWSKI, Præpositus & Offic: Gen: Crac.

PANV NADPANY,

NIEOGARNIONEMV, WIECZNEMV,
WSZECHMOCNEMV,
TWORCY NIEBA, ZIEMIE,
SPRAWCY WSZEGO SWIATA,
DAWCY WSZECO PRAWA,

NAYWYZSZEMV WODZOWI PANV,
HVWCOW NIEBIESKICH, ZIEMSKICH
NAYSPRAWIEDLIWSZEMV PLAY-
CY ZASLVG,

NAYPEWNIEYSZEMV w SPRAWIEDLI-
WOSCI PROWIZOROWI WSZELKIM
WOYSKOM PROVIANTOW.

*BOGV OYCV, SYNOWI, Y DVCHO-
WI SWIETEMV,*

Te máła praca offiáruie pokornie,

Niegodne iego ſtworzenie.

Powagę, Kredyt, Pożytek ſupplikuiac.

ROZDZIAŁY.

1. IEżeli osobom Zołnierskim y Swieckim ludźiom w dobrách Kośćielnych iáka władza należy, aby w nich roskázowáli, podatki, Łanowe, y Stácye iákiekolwiek.

2. Jeżeli ma być záchowány zwyczay w wybieraniu Stáciy z dobr Duchownych.

3. Dobrá Duchowne nie sa dobrá Rzeczypospolitey.

4. Iáko ći ktorzy ná Dobrá Kośćielne náieżdżáia, y z nich zákazáne Stácye wybieráia, nie moga być bez nagrody vkrzywdzonym, y przez ktoregokolwiek Kápłáná rozgrzeszeni.

5. Iż PP. Zołnierze, y wszystkie świeckie Chrześćiánskie Osoby, Kánonow powinni słucháć.

6. Co zá przyczyny sa ototych náiázdow Dobr Duchownych, y błedow wyżey obiáśnionych.

Do

Do Milego y Łaskawego CZYTELNIKA.

Siłá sie Medykow / y inszego stanu ludzi znáyduie / co są tego rozumienia / iż zástárzáłe choroby / y złe nałogi / bárzo trudna / á snadź niepodobna leczyć y znosić. A dla tego oni chorych / choćby ich mogli rátowáć / leczyć / y zdrowie zwatlone náprawić / opuszczáią; Ci zás / lubo są ná vrzedách / áby szkodliwe nałogi / ábo abusus znoszone; á dobre obyczáie wprowadzone były / częścią iáko y oni desperácyą zwiedzieni / częścią pracą około tego / y niepodobieństwem vstrászeni / zániedbywáią. Dla tego obłedliwego rozumienia / á snadź lenistwá ábo niedbálstwá / y wstydu godney boiázni / wiele chorych vmiera / y w nałogách niekárnością stwierdzonych ludzi z dusz wiecznym zátráceniem / á Rzeczypospolitey niebespieczeństwem / y wielką niesławą ginie. Niebespieczeństwo bowiem dla niekárności y niespráwiedliwości / iáko niżey wyrozumiesz / nád káżdym Krolestwem wisi / y złe obyczáie / v postronnych nie dobrą sławę przynoszą. Wiele tu v nas w Koronie Polskiey abusus, y złych / przeciwko práwom / obyczáiow / ábo nałogow rospuszczonych / znáydziesz / ktore częstym nápominániem / y nieprzystoyności obiáśnieniem / przy surowym karániu pohámowáć / y skutecznie znieść mogłáby zwierzchność. Lecz niektorych in magistratu będących / co to leczyć powinni / rożne respekty / iáko powinowáctwá / przyiáźni / wielkich fámiliy potęgá / boiaźń / vpominki / łákomstwo /

 zánied-

zániedbána pobożność / niekárność / nieumieiętność / y niesławne niedbálstwo / w swowolnych ludziách / przewrotne obyczáie mnożą y krzewią. Owa inordinati fauores, ábo ráczey abuſus abuſiones fouent. Do przedsięwzięcia náſzego inſze opuściwſzy Zolnierſkie abuſus w Stácyách bárzo niesłuſznych / iákie z dobr kościelnych / bez żadnego reſpektu pobożności y boiáźni Bożey bráć zwykli / chcemy vkázáć / ná ſześć Rozdziałow / dla snádnieyſzego obiáśnienia prawdy / te máłą Xiążeczkę rozdzieliwſzy y ſpiſawſzy. Przez ktore krociusienko / tęż ſię dowodzi / że w Dobrách Kościelnych PP. Zolnierzom áni żadnemu z świeckich osob żadna nie służy iuriſdictio, y zwyczáiem złym / ná iákim ſię ſádzą / nie może być ſtwierdzona: bo kościelne dobrá nie podlegáią Rzeczypoſpolitey / áni żadney władzy świeckiey. Iże od Kápłánow proſtych / nie mogą być względem tákowey nieſpráwiedliwości w dobrách Duchownych popełnioney / bez doſyćuczynienia vkrzywdzonym rozgrzeſzeni. Względem czego / y innych wſzelkich powinności Chrześciáńſkich podlegáią Kánonom ś. y klątwámi ſię wiążą / ktorymi oni / iákoby nie byli Kátholikámi / ále Heretykámi gárdzą / y z ich obowiąſku obłedliwie chcieliby wolnymi zoſtawáć / przeciw ártykułowi wiáry powſzechney. Więc co zá przyczyny tych wyciągánia ſtáciy / przeciwko wſzelkiey ſłuſzności ná przeſtrogę nápiſáły ſię / y obiáśniely / nie tylko PP. Zolnierzom / ále y drugim ſtanu świeckiego / z krotkim á iáſnym dowodem y obiáśnieniem ſpráwiedliwości ś. y pobożności / iáką P. Bogu / Twoycy / Odkupicielowi ſwemu / y dawcy dobr wſzelákich káżdy z nas powinien. Będzie podobno chciał kto te náſze máłą pra-

łą pra-

łą prácą gánić / że prosta / słowy nie wydwornymi / y że nie z okolicznością z dáleká subtelnie / tylko w brod / szcze- rze prowádzi się tráktat / y że snadź záwáśnią się y exácer buią bárziey / co tego złego winni ludzie / á popráwić się nie będą chćieli / bo tákowi w zákámiáłośći ná ksztalt v- pornego Pháráonowego sercá zostawáć zwykli. Iż ie- dnák prosta iest / á iedná prawdá / nie potrzebá oney wy- tworną mową okrásy czynić. Gdyż y Pismo ś. stáreg y nowego Zakonu / choć stylo simplici, wielkie iednák w sobie táiemnice zámyka / bez ktorego dowodu / y práwá pospolitego / z swego wymysłu / nic w tym piśmie nie ma- my. Zaczym w czym tákowych Pismo ś. strofuie / iuż to nie ma nikogo ná stan Duchowny záostrzáć / y bárziey waśnić / tylko ten co czego iest winien / musiałby się ná sámego P. Bogá (quod absit) gniewáć / ktoryby tákowe wyroki / w Piśmie ś. y práwá przez zwierzchność ná te zdzierstwá y niespráwiedliwość wydał. Ieżeli zás w niezbożnośći swey zákámiáli zostáną / y tey przestrodze sprzećiwiáć się vpornie będą; á nie popráwią się / sámi so- bie winni będą: bo pewne zátrácenie dusz swoich odnio- nioſą. Dobrzy iednák y pobożność przy spráwiedliwośći miłuiący ludzie / w swych ś. cnotách vtwierdzeni zostá- ną. Młodź przy tym báczna czytáiąc / przewrotne błędy bacząc / informowáć się może / y ná potym tákowey nie- zbożnośći wystrzegáć; choć tylko ieden y drugi człowiek z tego pismá pożytek odniesie / dosyć nam ná tym będzie: bo nie tylko dla wszytkich / ále y dla dwu / y iednego / ná krzyżu łotrá Chrystus Iezus śmierć podiął. Ieżeli też tá praca násza / w żadnym człowieku nie spráwiełáby po- práwy / ták nas ś. Augustyn broni / pisząc o Chrystusie

Pánie

Pánie/ *lib.* 1.*con. Crescent. c.* 8. Quid IESVS Iudæos, Pharisæos, Saducæos, non solùm minimè credituros, verumetiam maximè contradicturos, & persecuturos eum, tam multa locutus est? Et sicut malignus suasor peccati, etiamsi non persuaserit, meritò pœnam deceptionis incurrit, ita fidelis iustitiæ prædicator, etiamsi ab hominib⁹ respuatur, absit, vt apud Deum sui officij mercede fraudetur. Y sam Pan prawdá przedwieczna w Ewángeliey vczy/ *Matt.* 10. *v.* 12. Cùm ingressi fueritis, dicite pax huic domui, si digni fuerint, qui ibi sunt, requiescet super eos pax vestra, sin minus, ad vos reuertetur. Pieknie o tymy ś. Bernard 4. de Considerat. napisał: Fac tu quod tuũ est, nam Deus quod suum est, curabit; planta, riga, & tuas expleuisti partes, sanè incrementum vbi voluerit dabit De⁹, vbi forte noluerit, tibi deperit nihil. Medici est medicamenta adhibere, non est in manu medici semper releuetur vt æger, en plaga tibi incumbit, cum eam curam exigẽs non curationem. Tey v P. Bogá przysługi/ nie ma nam̃ æquus censor zazdrośćić/ do ktorey nas dwie rzeczy/ przy wielkim żalu pobudźiły. Pierwsza wzgárdá Bogá nászego/ y sług iego/ ktorego bona impiè diripiuntur, membraq; illius fideles Christiani crudeliter opprimuntur. Druga/ iż dla tey niezbożnośći PP. Zolnierze / y drugie osoby świeckie/ ná wieczne potępienie zárabiáią y giną. Jesli tedy te przestrogi/ w ktorych życzyłbym / áby sie iáko w zwierćiedle przeyrzeli nie pomogą sobie / sámi nieprawi zostáną. My przećie od Chrystusá prace nászey dobrym affektem podietey / co Oyczyzny y bráciey zdrowia szukamy/oczekiwáć z miłośierdźia ieg ś. bedźiemy/ ktorey ty lásкáwy czytelniku z pożytkiem chćiey w łásce Bożey zážyć/ iákieyći z sercá życzemy. O Stá-

O Stácyách do PP. Zołnierzow krotka przemowá.

STan Rycerſki miał záwſze ſwoię wielką pochwałę, iáko zá Pogáńſtwá, ták czáſow Chrześćiáńſkich. Przez dźielność bowiem, męſtwo y życzliwość rycerſką z woli Bożey oboiego czáſu Monárchowie, iedni Páńſtwá pośiadáli, y y długo im pánowáli, drudzy záś one prędko tráćili. Rozność iednák Pogáńſkich Zołnierzow od Chrześćiáńſkiego Rycerſtwá, wielka ſię znáyduie. Bo oni v Páná Bogá, ktorego nie ználi, żadney mieć záſługi nie mogli, iáką Chrześćiáńſki Zołnierz mieć może. Oni bowiem Pánom ſwym, ábo ſámey Oyczyźnie przyſługowáli ſię, y zá one woienne niewczáſy, ſámę tylko płácą żołnierſką, z iáką doczeſną kontentácyą w honorách przy ſławie odnośili. Ci záś Chrześćiáńſcy, nie tylko v Pánow ſwych, Ceſárzow, Krolow, Xiążąt v Rzeczypoſpolitych przyſługę ſwą máią, ále y ſámego Páná Bogá przy nieśmiertelney ſławie, nieoſſácowáną odpłátę odnieść záwſze mogą, gdy ná tey funkcyey przyſtoynie, pobożnie, y według praw Chrześćiáńſkich ſpráwowáć ſię będą; wiáry świętey Chrześćiáńſkiey prawdźiwey Kátholickiey, Kośćiołow, Kápłánow, Sług páńſkich, Krolow, Pánow ſwych powagi, y pokoiu poſpolitego, Oyczyzny, Bráćiy, Zon, Dźiatek, Máiętnośći, obywátelow ſwych od nieprzyiaćioł broniąc, nikogo z ſwoich przećiwko przyrodzonemu práwu, nie ſſkodząc, nie opprymuiąc, nie biiąc, nic gwałtem nie biorąc, nie wymuſſáiąc ábo wyćiſkáiąc, ále ſię żołdem podług náuki Iáná ś. od Rzeczypoſp. náznáczonego kontentuiąc, á w poſłuſſeńſtwie y kárnośći, bez konfœderácyey cále

 zoſtáiąc.

zostáiac. Z tákowemi cnotámi Zołnierze pewne z nieprzyiáćioł od P. Bogá zwyćięstwá, pożadáne błogosłáwieństwá, ták w osobách, iáko y w potomkách swych nie omylnie odnoszą. Ygdy ktory z woli Bożey ná tey woienney vsłudze polęże, męczeńską koronę w niebie odbiera. Ktorzy zás inszą intencyą ná woynę idą, nie dla obrony wiáry, y zátrzymánia chwały Bożey, y Kośćiołow iego ś. Páná, y Oyczyzney cáłośći, ále dla łákomstwá, żeby się z zdźierstwá zbogáćić, dla zbytkow, łupiestwá, vbogich vtrapienia: tákowi áni sławy, áni podźiękowánia záprawdę niegodni, y od P. Bogá łáski, błogosłáwieństwá, y pożadánego zwyćięstwá, trudno się spodźiewáć máią. Snadź o tych powinnośćiách, nie wszytko dźisieysze Polskie Zołnierstwo, choć wszyscy Chrześćiáńskie cnoty vmieć y one záchowáć powinni, iákoby do tych czásow nie wiedźiáło, bo v nie° oppressyey vbostwá, w wyćiagániu stáciy niesłusznych, przy wielkiey wzgárdźie Bożey, z vymą chwały iego ś. iáko niżey wyrozumiesz miáry nie było. Y przeto temu zacnemu stanowi, ktory iákaśi nieostrożnośćią, przy swoich mniemánych prætensyách wielce P. Bogá z tey miáry obraża, sumnienie záwodźi, á przy tym Krolestwu wszytkiemu, Oyczyźnie swey ná przeklęctwá y nieszczęśćie zárabia, z Chrześćiáńskiey miłośći ku niemu, bárzo potrzebna rzecz o tych Stácyách pewne przestrogi rozumielismy nápisáć, y krotko vkázáć, iż ná nie nie mász słusznośći áni práwá. Pewni tego będac, że prostą prawdá będźie miáłá z przystoyna wdźięcznośćią v bacznych mieysce, y nie pierwey gánić będą, áż wszytko vważnie y rozmyślnie przeczytáią, o co Ich Mći wszytkich pilnie żadamy.

O Stá-

O Stàcyàch w Dobrách Duchownych,

ROZDZIAL I.

Ieżeli osobom Zołnierskim y świeckim ludźiom w dobrách Kośćielnych iáka władza należy, áby w nich roskázowáli, podatki, Lanowe, y Stácye iákiekolwiek wyćiagáiac.

WLadza dwoiáka iest / iáka sie ten świát osobliwie spráwuie / iedna Duchowna Biskupow / á druga świecka Krolow. c. duo sunt. dist. 96. obiedwie od Páná Bogá zwierzchnośći postánowione, nadáne / iáko ś. Páwel vczy ad Rom. 13. ver. 1. Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit, non est enim potestas nisi à Deo, quæ autem sunt à Deo, ordinatæ sunt. Itaq; qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt. Tym zacnieysza powaga Duchowna / iż tey sámey niebieskich táiemnic y kośćielnych poddány szafunek / dla ktorych nie tylko Chrześćiánin káżdy / ále y sámi Krolowie y Cesárze / do kolan Kápláńskich głowy swe pokornie schyláia. eodem c. duo sunt. A że do dobrego kośćielnych rzeczy zatrzymánia rzadu / sámi tylko Biskupi należa / obiaśnił to Kánon śś. Apostołow Can. 39. ktory ták mowi : Omnium rerum Ecclesiasticarum curam Episcopus gerito, & eas dispensato, quasi inspectore Deo. Do rzeczy kośćielnych nie tylko osoby Duchowne / Kośćioły / naczynia święte / ochedostwá / ále y Szpitále / Seminárya / Kollegia / y wszelkie mieysca pobożne / y dobrá ich dziedziczne ktorekolwiek z miłośći ku Pánu Bogu / ná vczynienie dosyć zá grzechy swoie ná pomnożenie chwały Bożey / y podpore Kośćioła Chrystusowego o-

blubienice iego pobożni fundatorowie świątobliwie nadali / należeć máią wedle praw / Przywileiow / Cesarzow / Krolow / Xiążąt Szláchty / y rożnego ludzi świeckich stanu. Obiáśnia to Kanon Caus. 12. q. 2. c. 3. Nulli liceat ignorare, omne quod Domino consecratur, siue fuerit homo, siue animal, siue ager, vel quicquid semel fuerit consecratum, sanctum, Sanctorum Domino erit, & ad ius pertinebit sacerdotum. Propter quod inexcusabilis erit omnis, qui à Domino & Ecclesia cui competunt aufert, vastat, inuadit, vel eripit, & vsq; ad emendationem, Ecclesiæq; satisfactionem, vt sacrilegus iudicetur, & si emendare noluerit, excommunicetur. Et caus. eadem q. 2. c. 1. Qui Christi pecunias & Ecclesiæ aufert, fraudat & rapit vt homicida, in conspectu iudicis reputabitur. Jest takowych Kanonow w prawie Duchownym niemało / ktore się dla krotkości opuszczáią. Lecz z tych dwu iáśnie y dostátecznie się pokázuie / iż co raz Pánu Bogu oddano / tego iest Chrystus Pánem / iáko mowi Innocentius Papież ad Cap. cum super. n. 3. de caus. poss. & propr. Christus est Dominus bonorum Ecclesiasticorum. A tákie dobrá in iure názywáią się Patrimonium Christi. c. cum ex eo 34. de elect. lib. 6. o ktorych Concil. Aquisgr. cap. 116. ták mowi: *Rzeczy kościelne, śluby są wiernych, okupy grzechow y Oyczyzná vbogich.* Wierni ábowiem żárliwością wiáry / y miłością Chrystusową zápaleni dla duss swych lekárstwá y prágnienia niebieskiey Oyczyzny / swemi włásnymi dostátkámi / ś. Kościoł nadali bogácili / áby z nich słudzy Chrystusowi Duchowne osoby z nich wychowánie mieli / y Kościoły ozdobę / żebracy pociechę y rátunek / y więźniowie podług sposobności y możności dostatkow / y prowentow zbywáiących okup. Z tąd tedy iáwnie obaczyć możesz / iż áni Zołnierzowi żadnemu / áni drugim osobom świeckim / żadna w dobrách kościelnych nie należy iurisdictio, y zátym nie gwałtem / áni iákim wytwornym dowcipem / y wymyślnym sposobem / nie godzi się bráć / áni przywłaszczáć z krzywdą osob Duchownych / vbostwá / y z szkodą kościelną / y z krzywdą wielką pobożnych fundátorow. Obiáśnia to świete powszechne Concilium Trydentskie in Can. si quem Clericorum sess. 22. c. 11. de reform. ktory się od słowá do słowá dla przestrogi kładzie. Si quem Clericorum, vel Laicorum, quacunque is dignitate, etiam Imperiali

periali aut Regali præfulgeat, in tantum malorum omnium radix cupiditas occupauerit, vt alicuius Ecclesiæ, seu cuiusuis sæcularis vel regularis beneficij, montium pietatis, aliorumque piorum locorum, iurisdictiones, bona, census ac iura, etiam feudalia & emphyteutica, fructus, emolumenta, seu quascunque obuentiones, quæ in ministrorum, & pauperum necessitates conuerti debent, per se vel alios, vi vel timore incusso, seu etiam per suppositas personas Clericorum aut Laicorum, seu quacunque arte, aut quocunque quæsito colore, in proprios vsus conuertere, illosque vsurpare præsumpserit, seu impedire, ne ab ijs, ad quos iure pertinent percipiantur, is anathemate tam diu subiaceat, quamdiu iurisdictiones, bona, res, iura, fructus, & redditus, quos occupauerit, vel qui ad eum quomodocunq;, etiam ex donatione suppositæ personæ peruenerint Ecclesiæ, eiusque Administratori, siue beneficiato integrè restituerit, ac deinde à Romano Pontifice absolutionem obtinuerit. Quodsi eiusdem Ecclesiæ Patronus fuerit, etiam iure patronatus vltra prædictas pœnas, eo ipso priuatus existat. Clericus verò, qui nefandæ fraudis, & vsurpationis huiusmodi fabricator, seu consentiens fuerit, eisdem pœnis subiaceat, necnon quibuscunque beneficijs priuatus sit, & ad quæcunque alia beneficia inhabilis efficiatur, & à suorum ordinum executione, etiam post integram satisfactionem, & absolutionem sui Ordinarij arbitrio suspendatur. Obiáśniáią to y Statuta Prouincialia, Tit. de raptoribus lib. 4. fol. 303. & sequent. świeżo przedrukowáne. A dobrzeby PP. świeckim przeczytáć / ieżeli się o zbáwieniu dusz swoich bádáć y stáráć chcą / co się tu dla krotkośći nie przepisuie. Obiáśnia y Bulla Cænæ Domini art. 16. & 17. ktora to w sobie ma. Quiué collectas Decimas taleas, præstantias & alia onera Clericis, Prçlatis, & alijs personis Ecclesiasticis, ac eorum, & Ecclesiarum, Monasteriorum, & aliorum beneficiorum Ecclesiasticorum bonis, illorumque fructibus, redditibus, & prouentibus huiusmodi, absq; simili Romani Pontificis speciali & expressa licentia imponunt, & diuersis etiam exquisitis modis exigunt, aut sic imposita etiam à sponte dantibus & concedentibus recipiunt, nec non qui per se vel alium siue alios, directè vel indirectè prædicta

dicta facere, exequi & procurare, aut in eisdem auxilium vel fauorem, aut verbum seu suffragium, palam vel occultè præstare non verentur, cuiusque sint præeminentiæ, dignitatis, ordinis, conditionis, aut status, etiamsi Imperiali aut Regali præfulgeant dignitate, seu Principes, Duces, Comites, Barones, Respub. & alij Potentatus, quicunq; etiã Regnis, Prouincijs, Ciuitatibus & Terris quoquomodo præsidẽtes, aut quauis etiam Pontificali dignitate insigniti. Innouantes Decreta super his per sacros Canones, tam in Lateranensi nouissime celebrato, quam alijs Concilijs generalibus edita, etiam cum censuris & pœnis ineis contentis.

Do tegoż onych Cesárzow Chrześciáńskich/ pod ktorymi wiárá prawdziwa osobliwe swe pomnożenie bráłá/ stosowáły się pobożne/ ktorych tu kilká niewiádomym przypomnieć się zdáło. Jest Honorij & Theodosij Cesárzow táka lex Cod. de Sacrosanct. Eccl. Placet rationabilis consilij tenore perpenso, districta moderatione præscribere, à quibus specialiter necessitatibus singularum vrbium Ecclesiæ habeantur immunes. Prima quippe illius vsurpationis contumelia depellenda est, ne prædia vsibus cælestiũ secretorum dedicata sordidorum munerum fæce vexentur &c. Si quis contrauenerit, post debitæ vltionis acrimonia, quæ erga sacrilegos vere promenda est, exilio deportationis perpetuo subdatur. Podobne drugie práwá/ támże po tym záraz nápisáne. Omni innouatione cessante, vetustatem & Canones pristinos Ecclesiasticos, qui vsq; nunc tenuerunt, etiam per omnes Illyrici prouincias seruandos præcipimus, vt si quid dubietatis emerserit, id oporteat (non absq; scientia viri Reuerendiss: sacrosanctæ legis antistitis Ecclesiæ vrbis Constantinopolitanæ, quæ Romæ veteris prærogatiua lætatur) conuentui sacerdotali, sanctoque iudicio reseruari. Przypomina to práwo odnowienia/ ktore bywáły/ częścia zá Pánow chćiwych polityczných/ częścia zá Heretykow/ co kośćioł Páński tłumić chćieli/ y prześládowáli. Lecz te wznowienia/ iáko tá lex wyżey położona/ ták y te/ ktore támże od Justyniáná niżey położone/ drudzy Cesárze Valentinianus & Martianus znieśli/ táki wyrok dawszy: Priuilegia quæ generalibus constitutionibus vniuersis sacrosanctis Ecclesijs Orthodoxæ religionis retro Principes præstiterunt, firma & illibata decer-

ta decernimus custodiri. Omnes sanè pragmaticas sanctiones, quæ contra Canones Ecclesiasticos interuentu gratiæ vel ambitionis elicitæ sunt, robore suo & firmitate vacuatas cessare præcipimus. Et quia humanitatis nostræ est, egenis prospicere, ac dare operam, vt pauperibus alimenta non desint, salaria etiam, quæ sacrosanctis Ecclesijs in diuersis speciebus de publico hactenus ministrata sunt, iubemus nunc quoque inconcussa, & à nullo prorsus imminuta præstari, libertatique huic promptissimè perpetuam tribuimus firmitatem. Podobna bárzo temu práwu / że sie inße opußcza / Constitutio Fryderyká Wtorego Cesárzá znáyduie sie / ktora w sobie wolnośći Duchownych osob y Kośćiołow niemáło záwiera / początek iey tylko á ieden páragrách / do przedśiewźięćia náßego służacy weźmiemy. Ták te poczyna konstytucyą swoie: Ad decus & honorem Imperij, & laudem Romani Principis, nihil omnino magis videtur accedere, quam vt expurgatis quibusdam erroribus, & iniquis quorundam statutis, penitus destitutis de cætero Ecclesia Dei plena quiete vigeat, & secura gaudeat libertate. Sanè adeò infidelium quorundam & iniustorum iniquitas abundauit, vt non dubitent, contra Apostolicam disciplinam & sacros Canones, statuta sua confingere, contra Ecclesiasticas personas, & Ecclesiæ libertatem. Cum ergo dispositione Diuina fauente nihil velit Ecclesia, quæ nihil debet, præter bonum appetere, quod nobis eodem concursu, & eadem non placet voluntate.

Nos FRIDERICVS Romanorum Imperator, & semper Augustus, hac edictali lege irritamus, & irrita nūciamus omnia statuta, & consuetudines, vel Ciuitates vel loca, potestates, Consules, vel quæcunq; aliæ personæ, contra libertatem Ecclesiæ, vel Ecclesiasticas personas edere, vel seruare aduersus Canonicas vel Imperiales sanctiones præsumpserint, & ea de Capitularibus suis mandamus infra duos menses post huius publicationem edicti, penitus aboleri, & si de cætero similia attentauerint, ipso iure decernimus esse nulla, & eos sua iurisdictione priuatos, superiori protinus applicanda, nec non locum, vbi deinceps talia præsumpta fuerint, banno mille marcarum præcipimus subiacere. Potestates verò, Consules, Rectores,

Statuarij

Statuarij & Scriptores dictorum Statutorum, necnon & Consiliarij locorum ipsorum, qui secundum Statuta vel consuetudines memoratas iudicauerint, sunt extunc ipso iure infames. Item nulla potestas vel persona publica vel priuata collectas, siue exactiones, angarias, vel perangarias Ecclesijs, vel alijs pijs locis, aut Ecclesiasticis personis imponere, aut inuadere bona Ecclesiastica præsumat, quodsi fecerint, & requisiti ab Ecclesia vel ab Imperio emendare contempserint, triplum refundant, & nihilominus banno Imperiali subiaceant, quod absq; satisfactione debita nullatenus remittatur. Tákowe właśnie konstytucye Károlá Czwartego / y Zygmunta Cesárzow / ktore sie krotkośći folguiąc nie przepisuią. A te wszytkie Oycowie święci Papieżowie Honorius y Bonifacius / y inni przedtym powagą swą Apostolską we wszytkich ártykułách potwierdzili / y po wszytkim Chrześciáństwie wykonywáć roskazali.

Te tedy wszytkie práwá przytoczone / y ktorych sie ieszcze wiecey przypisáć záwsze może / iáśnie pokázuią / że iáko ná osoby Duchowne / żadney PP. Zolnierze y świeckie osoby władze y iurysdykcyey nie máią / ták y w dobrách kośćielnych dźiedźictwie Chrystusowym rośćiągáć iey nie mogą / y cudzego chlebá wydźieráć sie im nie godźi. Jáko bowiem tey niesprawiedliwośći Duchowne y Cesárskie práwá we wszytkim Chrześciáństwie zakázuią / ták y násze práwo Koronne wyráźnie broni. Są słowá Statutu Zygmuntá Cracoviæ Anno 1532. in verb. Spirit. fol: 448. Iż dobrá Duchowne nadáne są osobliwym sposobem ná pomnożenie y zátrzymánie chwały Bożey / y ludźi poświęconych wychowánie / przez ktorych wiárá Chrześciáńska pomnożenie bierze. Z czego iáśnie poznasz / że nie ná zdźierstwá y stácye Zolnierskie. Znowu mácie w Státućie Herb. in verb. Bell. fol. 35. Sed si quæ victualia necessaria ab illis recipientur, solui debent iuxta Statutum ea de re diu factum. Támże fol 39. Profectio autem ad bellum fieri debet, iuxta veterem ordinem & consuetudinem in Statutis descriptum, citra damnum hominum siue spiritualium, siue sæcularium, & soluantur omnia secundum priuileuia & consuetudines. Támże fol. 41. & in verb. Stipend. milit. fol. 474. Quilibet autem Præfectus non per substitutum, sed solus per seipsum ducere debet

re debet comites ſeu commilitones ſuos, tam eundo ad terras Ruſſiæ, quâm inde redeundo; & proſpicere, ne damna fiant hominibus ſpiritualibus & ſæcularibus, aut eorum ſubditis. Neuè ab illis Stationes exigantur. Quæ damna ſi facta fuerint, ipſe Præfectus pro illis conuenietur, & ad ſolutionem, reſartionemq́ue illorum erit obligatus. **Tegož zákázuia w Przywileiu Królá** WLADISLAWA **Jagiellona** fol. 334. in verb. Priuilegium. **Znaydźieß wyráźny ten Paragraph.** Item pollicemur, quod nullas Stationes ſeu procurationes, vel deſcenſus in Ciuitatibus, villis & hæreditatibus, Curijs ac prædijs Eccleſiarum Nobilium & terrigenarum ſuorum faciemus, ſi verò caſualiter neceſſitate & opportunitate nos cogente ſtationem in bonis, Ciuitatibus, Caſtris, aut Curijs Eccleſiarum nobilium facere contigerit, extunc nihil vel vi, vel potentia recipere faciemus, vel quomodolibet facere recipi permittemus. Imo quæq; neceſſaria noſtris pecunijs volumus comparare. **Tákowež prawá znaydźieß** in ver. Stipen. milit. ſupra citato fol. 475. De militibus mercenarijs, vel nobilitate, ad ſeruitium bellicum proficiſcente, vel inde redeunte, Capitaneus Exercituum Regni & Palatinus, ſeu Caſtellani locorum, prouidere debent, ne ſubditis ſpiritualium, vel ſæcularium aliqua damna vel violentiæ contra Regni Conſtitutiones & Priuilegia inferantur. Et ſi illata fuerint, vt ad ſolutionem & ſatisfactionem damnorum & iniuriarum illos inferentes compellantur. **Te wßyſtkie wzwyž állegowáne práwá / dobrze obiáśnia Statut świątobliwy Krolá Alexandrá /** in verb. Spirit. fol. 456. **ktory te w ſobie ma ſłußność y pobožność iáko wielkiego Monárchy.** Statutum Prouinciæ Gneſneń. poſitum, ſub titulo de raptoribus diſponit & ſtatuit, quod ij qui Decimas, poſſiones, tributa, ac bona mobilia ad Eccleſias, Eccleſiaſticaſq́ue perſonas, ac eorum ſubditos ſpectantia rapiunt, inuadunt, occupant, exactionant iniuſtè, pignorant, extorquent, vel quouis ſumpto colore grauant, aut in bonis eiſdem notorium damnum, aut manifeſtam offenſam inferunt, poſt tres dies (niſi ſatisfecerint) excommunicationis ſententiam incurrunt ipſo facto. **Godne słowá vwáženia tego Statutu / iáko y inßych práw wyžey wſpomnionych / ktore tež to wyrážáią,** Quouis sũpto colore.

To iest. Zá wymyślonym iákim prætextem / ábo pod iáką fárbą ná dobrá kościelne naieżdżáiąc / wydźieráiąc / składki / Lanowe / ábo Stácye dáwáć każąc / y w nich rzeczy / względem ciężey iáko bydło / konie / száty zábieráiąc ẽc. iáwną szkodę y obráżę czynią. Tákim bowiem prætextem ná osoby Duchowne y dobrá kościelne nástępuiąc / powiádáią. Że mi ábo ktory z Pánow Hetmánow / ábo P. Rotmistrz / ábo PP. Száfárze Woiewodztwá kazáli tu sobie bráć stácye / co oni sobie zowią chlebem Zolnierskim / ábo powiádáiąc / że to dawny zwyczay. O tym zwyczáiu w rozdźiále wtorym czytáć potrzebnie będźiesz. A teraz spytáć sie nie záwadźi / kto te dał moc y władzą / ktoremu z P. Hetmánow / ábo Pánom Rotmistrzom / ábo Pánom Száfárzom / ábo innym iákimkolwiek osobom / co to sobie przywłaszczáią / żeby mogli bespiecznym sumnieniem w dźiedźictwie y Oyczyznie Chrystusowey roskázowáć / podatki dáwáć / poddáne bić / y wyrobek z rąk ich wyiadáć / bráć / y sobie przywłaszczáć? Nie dał iey pewnie Chrystus / bo kośćiołá swego / áni rządu w nim / y w dobrách swych żadnemu z Hetmánow ná świećie / Rotmistrzow / Száfárzow / ábo iákimkolwiek ich przezwiskiem názowiesz nie poruczył / tylko Piotrowi świętemu / y iego namiestnikom / Biskupom / y innym Prálatom / iáko sie pokazało y z Kánonu śś. Apostołow wzwyż położonego / y dekretow Papieżow ś. ktorzy te władzą po ś. Pietrze porządnie nástępuiąc / od Páná Bogá biorą / pokázuie / y niżey pokaże. Nie dáło powszechne Chrześćiánskie prawo / ktore od onych wielkich Monárchow / Cesárzow / y Krolow / zá poznániem prawdźiwey wiáry / przy żarliwey pobożności poczęte / swoy wźięło. Nie dáło powszechne Concilium Trydentskie / ktore tákowe w dobrách kośćielnych zdźierce wyklina / y wyklináć każe Capitulo allegato. Si quem Clericorum y innymi Kánonami y dekretámi świętemi / tego iáśnie zábránia. Nie dáłá tey mocy / y sámá Stolicá Apostolská osobnym iákim práwem / y owszem tego in Bulla Cænæ Domini iákoś czytał broni / y co sie tego waży / w klątwę w rozgrzeszeniu sámey Stolice Apostolskiey należącą podáie. Nie dáły tego nawet áni Koronne Statutá / y owszem iáko sie ukazało tey niespráwiedliwośći wyráźnie zákázuią. Dáło wprawdźie Koronne práwo moc Ich Mćiom Pánom Hetmánom drogę rotom prostą / y noclegi naznáczyć / dlatego osobliwie / áby prędzey

w prost

w prost idąc / woyská sie ná mieysce náznáczone bez vtrápienia ie-dnák vbostwáściągáły / y żeby dla przypadkow y niebespieczeństwá oddalenia gdźieby iákie nagle pod czas ćiągnienia ná Rzeczpospolitą przypádło wiedźieli / kędy ktorey Roty mieliby przez postánce szukáć. Lecz áby sie łupiestwem po dobrách kośćielnych báwili / żadne tego práwo y przystoyność nie pozwala / bo dosyć ma ná tym Rycerski człowiek / iż ma od Oyczyzny płacą y żołd swoy / z ktore° żyć powinien. Siłá cnych Synow Korony tey / co też Rzeczypospolitey wygodnie służą / ieżdżą / sumpt łożą ; A przećie te spráwiedliwość / y przystoyność záchowuią / iż w żadnych gośćincach / y noclegách / nigdźie nie każą sobie stáćiy skłádáć. Ale kto podobno rzecze / że owo wspomnione práwo stáre iest / y ktore nie było w vżywániu / bo zwyczáy dawny / że Zołnierz biega záwsze y krąży / nie prostą drogą idąc po máietnośćiách kośćielnych / klasztornych / szpitálnych / żadnych nie opuszczáiąc / y czyni co mu sie podoba / á iáko Dawid ś. mowi: Persequitur hominem inopem & mendicum, & compunctum corde mortificare. Et diligit maledictionem, & veniet ei, & noluit benedictionem, & elongabitur ab eo, dlategoż sie ten ma przeklety obyczay záchowáć. O tym obyczáiu niżey sie nápisze: A stáre práwo / iż do Ewángeliey ś. spráwiedliwośći / pobożnośći przyrodzonego / y wszytkiego Chrześćiáństwa práwá stosuie sie / nigdy nie tráćiło powagi swoiey / áni tráćić może / choć złość ludzka przećiw niemu grzeszyć nie przestáwa. Stáre bowiem práwo Boże Decalogus názwáne / á przećie choć tego źli ludźie nie záchowuią / ma iednák powagę swoię / y mieć będźie / iáko przyrodzone práwo do skończenia świátá. Jest to przyrodzone práwo od sámego P. Bogá / w sercách ludzkich wszczepione / podáne y obiáśnione / ktorego sie odmieniáć nie godźi / aby káżdy ná swym przestawał / cudzey rzeczy nie pożądał / áni oney sobie przywłaszczał. Vrodzona to káżdemu / iż kiedy ieden drugiemu iákie bezpráwie czyni / vkrzywdzony ná to boleć muśi. Miłość abowiem z tey miáry vszczerbek odnośi bliźniego (ktorego iáko sam śiebie káżdy z nas podług wyroku Boskiego miłowáć powinien) kiedy iáką niespráwiedliwość ćierpi. A ták sie mamy wszyscy záchowáć / iż czego sobie nie życzysz / tego drugiemu nie czyń. Dla czego Chrystus Pan mowi: Mat: 7. v. 12. Omnia quæcunque vultis, vt faciant vobis homines, & vos fa-

 cite

cite illis, hæc est enim lex & Prophetæ. Tá powszechney spráwiedliwośći istotá / tego y sámi Pogánie vczyli / y cnotę spráwiedliwośći opisáli: áby co komu należy oddawáno było. A to oddawánie / nie tylko się rozumie cudzey rzeczy niesłusznie zabráney cáłe powrocenie / ábo zá nie rzetelne vkontentowánie; ále też záchowánie / y zátrzymánie káżdego przy práwie swoim. Byłyć iákieś z podusczenia alterius religionis, y niechętnych stanowi Duchownemu ludzi præiudiciosæ Constitutiones o tych ćiężarách. Ale te y dla protestáciy záchodzących / y dla sámey niespráwiedliwośći / gdy się nimi immunitatis Ecclesiasticæ Priuilegia, y dawne pobożne státutá / á náwet y sámo práwo przyrodzone gwałćiło / stáć gruntownie nie mogły. A przetoż ná przypomnienie tegoż práwá przyrodzonego / y innych dawnych / ktorych iuż PP. Zołnierze zápomnieli / y iákoby się przećiw przykazániu Páńskiemu sprzyśiegli / stánęły dwie świątobliwe Konstytucye. Jedná podczás szczęśliwey Koronácyey Krolá J. M. WLADISLAWA Czwartego / Wielkiego Monárchy / y osobliwych cnot / á nieśmiertelney sławy godnych przeważnych dźiłow Páná / in Anno 1633. ktora ártykuły / Konstytucye woienne wszytkie w Konstytucyach Annorum 1590. 1593. 1609. 1620. á osobliwie / 1626. y 1628. de disciplina militari vchwalone / y pœny w nich opisáne in toto reassumuie; Druga záś roku przeszłego 1635. o tych nie zbożnych zdźierstwách / y włoczęgách żołnierskich / áby ich poprzestáli / á ná błogosławieństwo y szczęśćie sobie y Rzeczypospolitey / y Oyczyźnie swey / v Páná Bogá zárabiáli; sławę też dobrą tego cnego narodu / ktora v wszech postronnych przedtym kwitnęłá náprawili / bo one tą niespráwiedliwośćią / y zdźierstwy bárzo zeszpećili; y tym postępkiem ieszcze się wiecey szpeci / iż wielką niewdźięczność przećiwko swoim Oycom Duchownym oświadczáią / od ktorych / wiárę świętą Chrześćiáńską odnieśli / y rátunki duszne w modlitwách y ofiárách / w ádministrácyey Sákrámentow / więc też y rożne vsługi / á przy tym y subsidia domow Szlacheckich ná dostátkách zeszłych odnoszą. Alec y ná te Konstytucye / iákoby rebelles y nieposłuszni Rzeczypospolitey / Krolowi J. Mći / y Pánu Bogu / od ktorego / iáko od swego początku tá spráwiedliwość poszłá / nic nie dbáią / bez vważenia / iż iáko kożde / ták y to cne Krolestwo spráwiedliwośćią kwitnąc zatrzymáne być ma. Gdyż regnum

gnum à gente in gentem transfertur, propter iniusticias & iniurias, & contumelias, & aduersos dolos. Ecclesiast: 10. v. 8. Coby miáłá mieć Oyczyzna / y Kośćioł ś. z Pánow żołnierzow / iáko z synow swych / y sług pieniężnych obronę / poćiechę / vsługę / y wdzięczność / to vćisk / prześládowánie / bićia / vtrapienia / gwałty w członkach swych odnośi. Ták sie spráwuią / iákoby w ziemi nieprzyiaćielskiey byli. Wspominaią poważni Historykowie list Aurelij Imperatoris, iáki pisał do Hetmáná y Woysk swoich / w Páństwách wschodnich bedacych / ktorego te są własne słowá: *Ieśli żywot y łáskę moię záchowáć chcećie, żaden się niech nie waży cudzego kurczęćiá wźiąć, áni owce, áni zboża, áni winá, áni oleiu, áni soli, áni drew, niech się káżdy żołnierz żołdem swym kontentuie, z łupow nieprzyiaćielskich nábywáć dostátkow, á nie z płáczu, y łez przyiaćioł swych żyć maćie. W gospodách niech káżdy vczćiwie się spráwuie, ktoby się wádźił, niech będźie bit.* Jeżeli tę spráwiedliwość pogánin záchowáną pobożnie mieć chćiał / á iáko wiecey pobożniey y świątobliwiey one záchowywáć Chrześćiánie powinni? A żebyś nie rozumiał że to tylko słowá były / żołnierz swowolny / á chćiwy ták iáko y teraz masz przykład apud Marcum Scaurum / ktory pisze o tákiey skromnośći Woyská Rzymskiego / iż choć sie było trafiło wszytkiemu woysku obozem stanąć / przy iednym drzewie owocu dobrego pełnym / názáiutrz ruszyło sie z obozu woysko / w cále drzewo z owocem zostáwiwszy. O by sie ten Scriptor przypátrzył dźiśieyszemu nierządowi / y niewstydliwey złośći żołnierskiey / á wielkiey niedyskrecyey / & barbaris moribus, bárzoby sie záďźiwić muśiał. Czego bowiem końmi nie spáśie / nie dopiie w beczce napoiu / beczkę pośiecze / nie może doieść / ábo wypić v chłopká nálezionego mleká / ostátek z gárncem o źiemie vderzy / Oczy to násze widźiáły we wśi Grzebienna názwáney / gdysmy ná pospolite ruszenie iácháli / y gdźieindźiey potym bárzo częstych rázow. A teraz sie káżdy nápátrzyć może po Koronie w miástách Krolewskich y Duchownych / okien y piecow potłuczonych / przez Zołnierzá do Prus y z Prus idącego. Jeszcze bowiem tego vbodzy ludźie dotąd nápráwić nie mogli. O Jnderlándzkiego żołnierzá ćwiczeniu powszechne teraz rozumienie / y sławá że w swych rycerskich dźiłách dyscypliną miedzy inszymi tym czásem przodkuie. Czemuśmy sie y sámi przypátrzyli będąc w Holándyey

lándyey

lándyey / pod czás gdy Maurycy Xiąże Vrániey á Hetmán / v tych tám stanow Phárnáphelá præsidentem consilij statuum, dla pewney zdrády / iáka mu było zadano / poimáć muśiał / dla wietszego miast / y tych tám Prowinciy bespieczenstwá / y buntorá / y mieszáninom zábieżenia miedzy pospolstwem / y iákiey zdrady przyczynił woysk y præsidia, ták iż było po miástách sobie nie odległych kilkánaśćie tyśiecy. Táka skromnosć / vczćiwość / kare / porządek pobaczyliśmy / wszytkie te tám Prowincye / iáko peregrinantes lustruiac / że mogł káżdy z nas cudzoziemiec iáwnie á bespiecznie ná garśći pieniądze nośić. Zadnego z nás po drogách nie szárpano / koni nie brano / frymárku ná dobre násze suknie zá złe nie czyniono / w gumnách cudzych swowolnie nie młocono / pieniedzy / stáciy / podwod dawáć sobie nie kazano / iáko sie to wszytko v nas bez dyskrecyey y kary / y ná vczćiwe respektu tanquam apud barbaros dzieie; z grosza ono żołnierstwo żyło. Táka tedy vczćiwośći / spráwiedliwośći / y przystoynośći powagá byłá. Ktora záprawdę wietszaby v nas miáłá sie znaydowáć miedzy Synami tey cney Korony / co sie zacnie / y w olną Szlachtą rodzą / y tákie im niewolnicze Tyráńskie y Chrześćiáńskie spráwy y postepki namniey nie należą. Wrodzona wspániáłość Szláchecka Polska / ktora sie nie tylko Xiążecym ánimuszom / ále snadź y Krolewskim rowna / miáłaby sie tákowymi nieprzystoynośćiámi brzydźić. Bo ázali to przystoynosć Bogu oddáne máietnośći náieżdżáć? bez żadnego prawá / iákoby w nieprzyiaćielskich sobie roskázowáć? mimo płacą y żołd / ktory od Rzeczypospolitey z cieżkich podatkow máią / drugi żołd y setny / przez gwałt z lanowego / z stáciy / z nieznosnym vbostwá utrapieniem (ktore do Páná Bogá o pomstę wołą) po Polszcze sie iáko Cygáni włocząc / y krążąc wyćiskáć? ázabyś tákowego sługi / coby sobie nád suchedni y wymowną płácą / cokolwiek z twoiey máietnośći gwałtem brał / chocby tákowych ráciy záżywał (iákiemi PP. Zołnierze zdzierstwá swe nie vważnie / y nie słusznie okrywáć zwykli / że im żołd ná konie y ná rysztunki / bá y ná zbytki wystárczyć nie mogą) iż mu też suchych dni ná boty / ná koszule / ná prączkę y ná gorzałkę nie zostało / nie dał obieśić? służe to nie przystoi / á czemuż to sobie zá przystoynosć poczytasz? ázali y to przystoynosć Szláchćicowi Polskiemu / przećiw Pánu y Oyczyźnie mátce swey / co ćie zrodziłá / wychowáłá / wielkiemi

prærogá-

prærogátywámi / bunty y konfederácye podnośić? Izaliby ś to od Syná ſwego / y ſługi rękodáynego wdźięcznie przyimowal / gdyby ćie z maiestnośći wyzul / alimenta odial / á deſpektem karmil? miedzy zdźierſtwem á kradźieżą tá ſię rożność náyduie / kradźież ieſt / gdy kto ſkrytie / ábo potáiemnie cudzą rzecz bierze / bez woli oney rzeczy Páná. Zdźierſtwo záś tym ieſt od kradźieży rożne / gdy kto rzecz cudzą / iuż nie potáiemnie / ále iáwnie gwaltem bierze. O czym ś. Auguſtyn ták piſze. Pænale eſt, occultè auferre, multò maioris pænæ eſt, viſibiliter eripere, auferre ergo nolenti ſiue occulte, ſiue palam habet præceptum ſuum. Furti enim nomine intelligitur, omnis illicita vſurpatio rei alienæ. Non enim rapinam permiſit, qui furtum prohibuit. Sed vtique furti nomine in lege veteris teſtamenti, & rapinam intelligi voluit, à parte enim totum ſignificauit, quidquid illicitè rerum proximi aufertur. Tenże ś. Doktor ná inſzym mieyſcu mowi: Si in ignem mittitur, qui non dedit rem propriam, vbi putas mittendus erit, qui inuaſit alienam? ſi cum Diabolo ardet, qui nudum non veſtiuit, vbi putas arſurus eſt qui expoliauit? Zdźierſtwo to / gdy Zolnierz mimo ſwoy żold gwaltem co bierze. Słucháy co dáley tenże ś. Auguſtyn piſze / in lib. de verb. Domini, tract. 19. Militare non eſt peccatum, ſed propter prædam militare, peccatum eſt, nec Rempublicam gerere criminoſum eſt, ſed ideò gerere Rempublicam vt rem familiarem augeas, videtur eſſe damnabile. Propterea enim prouidentia quadam militantibus ſunt ſtipendia conſtituta, ne dum ſumptus quæritur, prædo graſſetur. Wyráźnie y ná drugim mieyſcu tenże ś. Doktor mowi: Quicunque ſibi ſtipendia publicè decreta conſequitur, ſi amplius quærit, tanquam calumniator, & percuſſor Ioannis ſententia condemnatur. Kiedy bowiem Chrzeſt pokuty Ian ś. opowiádal / á Zolnierze do niego przyſzli / y coby też czynić mieli / áby zbáwienie odnieśli / dopytywáli ſię. Tákową im dal od Páná Bogá náukę; Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis, & contenti eſtote ſtipendijs veſtris. Luc. 3. v. 14. Ieżeli nie wierzyſz Auguſtynowi ś dayże wiárę drugiemu ś Doktorowi Hieronimowi / co piſze do Nepotiáná: Amico quidpiam rapere frutum eſt, Eccleſiam fraudare, ſacrilegium eſt, accepiſſe quod pauperibus erogandum ſit, & eſurien-

furientibus plurimis, vel cautum esse velle, vel timidum, aut quod apertissimi sceleris est, aliquid inde subtrahere, Omnium prædonum crudelitatem superat. Kiedy Konstáncyus Aryánin Cesarz / z nienawiśći przećiwko Biskupom / osobom Duchownym / y Wierze prawdźiwey tyránnizował / ś. Hilaryus Biskup Piktáwy ták do niego pisze: Contra Deum pugnas, contra Ecclesiam sæuis, Sanctos persequeris, prædicatores Christi odis, religionem tollis, Tyrannus, non iam humanarum sed Diuinarum &c. reputaris, Christianum te mentiris, Christi nouus hostis es &c. Bárzoby sie dobrze káżdemu z Pánow Zolnierzow poráchowáć z sumnieniem / ktorzy sie zá dobre Chrześćiány y Kátholiki poczytáią ieżeli z tych tytułow Konstántyusowi dánych / ktorykolwiek abo też oraz y wszytkie ná ktorego nápádną / gdy pilnie pomyśli / ieżeli nie walczy z Bogiem / gdy dobrá iemu ná chwałę oddáne náieżdża y łupi; ieżeli śś. nie prześláduie w pospolstwie vbogich / gdy gwałtem ich własność bierze; ieżeli y sług Chrystusowych Kápłanow w nienawiśći nie ma / co ich popámi krzcząc / chleb y żywność gwałtem wyiada; ieżeli nie iest Tyránnem / co niewinne chłopki / krew z nich wysysáiąc / y sám obuchuie / y bić ćiurom niezbożnie káże; ieżeli z tey miáry názywáć sie słusznie Chrześćiáninem może / ieżeli z tey miáry / nowym nieprzyiaćielem Chrystusowym nie zostawa. Ták bowiem vprzywileiował Chrystus Jezus Kápłány sługi swe / iż kto nimi gárdźi / Chrystusem gárdzi / y nieprzyiaćielem być mu sie pokázuie. Sam to Zbáwićiel vsty swemi powiedźiał: Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit; Qui autem me spernit, spernit eum qui misit me. Luc. 10. ver. 16. Rzeczesz. Szánuiemy my osoby Duchowne y czćimy / czapki przed nimi zdeymuiemy / y vkłony oddawamy / w folwárkách stánowisk nie czyniemy / áni z nich stáciy nie wyćiągamy. Ale do tey obiekcyey / przyda też to záraz / nápominánia iednák ich o zdzierstwá / o gwałty / o zbytki / o wszeteczeństwá / o niemiłośierne serce nád vbostwem / y insze zbáwienne przestrogi / choć czásem słuchamy / ále ich nie przyimuiemy / áni sie popráwuiemy / y owszem w żárty to sobie obrácamy. A pod czás nádawszy sie / prawdy sobie mowić nie damy / y fukáiąc każemy Xiędzu milczeć.

Ná tákowe tedy poszánowánie / ták sie odpowiáda. Ze o czapki / y vkłony

y vkłony namniey Duchowni nie dbáią / bo to máłe nieuszánowánie / kiedy kto czapki nie zdeymie. Wszak Turcy záwoiow swoich przed Cesárzem swym nie zdeymuią / á przecie Cesárskie poszánowánie / nie ma ztąd vymy swoiey. Dáruiemy was tym czapkowániem / y vkłonámi / byleście nam y Bogu práwá nie gwałcili. A lubo w Folwárkach y domách rezydencyi kápłáńskich: coby też excederet omnem impietatem niestawaćie / y stáciy z nich nie wyćiągaćie: Lecz gdy wszytko v poddánych przez gwałt / bez dyskrecyey y miłośierdźia wyiećie y wymłoćićie / nic nie zostáwiwszy / áni ná wychowánie / áni ná śiew chłopku / wiedzą o tym folwárczki kápłánow / bo z nich poddánych żywić / role śiáć / y okupowáć ich / száty y bydło muszą / ktore im w ćiążey bierzećie / y ták niemal krew y z sámych kápłánow cádźićie / gdy im tym sposobem chleb odeymuiećie. Bo coby mieli ná żywność swą / ná fábrykę / y ochędostwo kośćielne / ná popráwę budynkow / ná czeládź do śpiewánia / y vsługi w kośćiołách potrzebną / ná Xiegi do kazań / Mszały / grádały / &c. y insze potrzeby z folwárkow prowizyą; To niemal wszytko áby poddáni ze wszytkiego obnáżeni / z dźiećmi / y dobytki od głodu nie pozdychali / obráć przychodźi. Y dla tegoż niedostátku porządek w kośćiołách vstawáć / y śiłá defektow znáydowáć się muszą / ktorych tá indiscretia Zołnierská / choć iest przyczyną / iednák od wielu ludźi niebácznych / przymowki o to Duchowieństwo ćierpi. A náwet nędzą kápłáni od kośćiołow wypchnieni / gdźie indźiey / chlebá sobie szukáć / y funkciy swych zániecháć muszą. Wioski zás zniszczone bárźiey niż po inkursyey Pogáńskiey / iák strászydłá bez ludźi / bez okien / drzwi / piecow / bo y te gdy ludźi nie zástano / potłuc / pośiekáć ćiurom kazono / pustkámi stoią / ná znák tákowey Zołnierskiey pobożności.

Vważ ieśli to iest szczere / prawdźiwe / á istotne poszánowánie / y záchowánie ich przy práwách y wolnośćiách swoich. Vważ dobrze / ieżeli to nie z żáłosnym á nieszczęśliwym dusz wáżnych / krwią drogą Chrystusową okupionych záwiedźieniem y zgubą. Boskie przestrogi / o nie przystoyne postępki / o stánowienie praw niezbożnych / nápominánia do pokuty / y popráwy przez kápłány wzywánia / wzgárdzáć / porzucáć / y z nich szyderstwá czynić / á namniey ich nie wykonywáć. Vczy Páweł ś. iż non auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur. Ad Rom. 2. v. 13.

A iesli temu Apostolowi nie wierzysz / chcieyże drugiemu wiárę dáć / ktory ták nápomina: Estote autem factores verbi, & non audito-
res tantum, fallentes vosmetipsos, quia si quis auditor est verbi,
& non factor, hic comparabitur viro consideranti vultum nati-
uitatis suæ in speculo, considerauit enim se, & abijt, & statim o-
blitus est, qualis fuerit. Qui autem perspexerit in legem perfe-
ctam libertatis, & permanserit in ea, non adiutor obliuiosus fa-
ctus, sed factor operis: hic beatus in facto suo erit. Iaco. 1. v. 22.
Swiadczy Pismo święte / iż dla wzgárdy kapłáńskich przestrog /
nápominánia / y odwodzenia od złych rzeczy / on Żydowski narod
stracił był krolestwo / y w niewolą od Páná Bogá podány / przez
śiedmdziesiąt lat / iáko mamy 2. Paralip. 36. v. 15. Gdzie te słowá
są: Mittebat Dominus Deus Patrum suorum ad illos per manus
nunciorum suorum, & de nocte consurgens, & quotidie com-
monens, eo quod parceret populo suo. At illi subsanabant nũ-
cios Dei, & paruipendebant sermones eius, illudebantq́; Pro-
phetis, donec ascenderet furor Domini in populum eius, &
nulla esset curatio. Posyła y teraz Chrystus Pan do Polakow Bi-
skupy / kapłány / káznodzieie / ktorzy Boską powagą nápominaią /
przestrzegáią / vkázuią nie tylko tę niesprawiedliwość PP. Żołnie-
rzom / ále y drugim Pánom Swieckim / że te á te konstytucye / ktore
bluźnić Páná Bogá pozwalaią / ktore dobrym vczynkom / iałmu-
żnom / pomnożeniu chwały Bożey zágradzáią drogę / przeciw Pa-
nu Bogu są niezbożne / że zdzierstwá vbogich ludzi / naiazdy dobr
kośćielnych / odeymowánie chćiwe gruntow ich / wielkimi przekle-
ctwy ná tym świećie karze / y ná onym wiecznym potępieniem / ie-
śli sie skuteczna nagrodá / y powrocenie rzetelnie nie sstanie. Wszy-
stko to iednák w wzgárdźie / w lekkośći / y szyderstwie zostawa. To
sie dźiało zá przyściem ná świát Chrystusá Páná / że onym sámym
Żydowie wzgárdźili / nauki / nápominánia / y Boskich iego przestrog
nie przyięli. Dla tegoż krolestwo ná wieki stráćili / y po wszytkim
świećie rosproszeni. Toż dla wzgárdy wiáry / y iednośći kośćioła /
dla prześladowánia Biskupow ś. dla herezyy / schismatá / nieposłu-
szeństwá / niesprawiedliwośći / sstało sie wschodnim krolestwom /
ktore do tąd pod iárzmem niewoli Tureckiey stękáią. Nie pobłażay-
my y my sobie / bez odmiány złych obyczaiow / ábysmy vść mieli zá

te nie-

te niezbożnośći znácznego iákiego od Páná Bogá karánia. Nie boi sie ten Pan / w ktorym sa zákryte skárby wßelkiey madrośći / pyßny náßey polityki / ktora bez pobożnośći / y spráwiedliwośći chcemy saluare Rempublicam. Pißе Valerius Maximus lib. 1. de pietate neglecta. c. 2. o Dyonizym Sirákuzáńskim Tyránnie / iż swoie wielkie sacrilegia, ábo świętokráystwá żártámi okrywał. W Lokrách Proserpiny kośćioł wyłupiwßy / gdy ná morzu płynac wiátry miał pożadane / śmieiac sie rzekł: *O Przyiaćiele pátrzćie, iáko dobra náwigácya świętokráycom Bogowie dáli.* A odárßy z płaßczá złotego / ktorym był Hiero z łupow Kárthágińskich Jowißá Olimpiyskiego przyozdobił / vbrał go w płaßcz płoćienny / y rzekł: Ciężki to płaßcz złoty ná láto / á ná źime zimny / płoćienny ná oboy czás sposobnieyßy. Tenże z kośćiołow Pogáńskich stoły srebrne y złote pobrał / ná ktorych były te napisy / iż to był dar dobrym Bogom / przeto że tey dobroći ich záżyć chćiał / opowiádał. Snadź dworstwo to Pogáńskie zálećiáło PP. Zołnierzow dźiśieyßych / bo kiedy też Duchownych łupia. Nie żáłuy mowia / łup popu iáko skopu / bo choć go dźiś obłupiß / iutro obrośćie. Wiec y te żárty czynia / że powinni Oycowie synom vdźieláć chlebá / á Xieża oycámi sie zowia náßymi / powinni przeto opátrzać nam żywność. Ná co sie z prostá ták odpowiáda: że kápłáni non sunt naturales patres ále Duchowni / y dla tego Duchownym chlebem máia karmić syny swoie. Rodzeni záś Oycowie / powinni dźiećiom swym alimenta obmyśláć. Jeśli tedy tym praetextem dopominać sie bedźieß alimenta, pátrz byś nie wydał sekretu Pániey Mátki swoiey. A vważ iák w iáchmáninie / iáko onemu Jowißowi / y nedzy z vyma chwały Bożey / dla tákowey przy żártách pobożnośći żołnierskiey / przychodźi sługom Bożym zostawáć. Wzgorßyłá te nie ludzkie sercá pokorá / ćichość / y dobroc kápłáńska / że sie o te krzywdy zrázu nie vpymowáli / y práwem nie czynili / y dla tegoż tákowe abusus gore wźieły. Że też Pan Bog dawáiac wesołe dni / krzywdy swoiey záraz nie karze / ále długo poprawy czeka / snadź to PP. Zołnierzow y inßych gorßy. Przeto nie záwádźi przypomnieć / iż spráwiedliwość Boska / iáko dobrych spraw nie chce mieć bez słußney zápłáty / ták też złych vczynkow / bez srogiey káry czásu swego nie zostáwi. Nie tylko prawá wzwyż wspomnione / á pyßnie wzgárdzone / ále sámá spráwiedliwość / y śś. Fundatorow

 przeklectwá /

przeklectwá/ instygowáć ná táką niezbożność będą/ że sie Pan Bog zemści krzywdy swoiey. Znáyduią sie w kościołách niektorych originalia Priuilegia fundáciy pobożnych/ w iákich srogie przeklectwá/ exekrácye/ y surowość Boską z wiecznym potępieniem rzucáią Fundatores ná tákich/ co dobrá Bogu raz oddane ważą sie náieżdżáć/ y co w nich gwałtownie czynić/ abo ich iáką sobie cząstkę przywłaszczyć. Przeklętego káżdego tákowego w domu/ ná polu/ ná wodzie/ przeklęte iego potomstwo/ postępki/ mowy/ vczynki/ modlitwy/ iáłmużny mieć chcą/ y ná to spráwiedliwości/ y zemszczenia sie Páná Bogá swego gorąco wzywáią y proszą. Co Pan Bog czásu swego pewnie zyści/ iáko Prorok Dawid á Zołnierz vkochany/ o to też Páná Bogá prośi. Psalm. 73. v. 22. Exurget iudicare causam suam, & memor erit improperiorum suorum, eorum quæ ab insipientibus fuerunt tota die, á zwłaszczá iż superbia eorum, qui ipsum oderunt in seruis suis, ascendit semper. Mścił sie tákowey niezbożności Pan Bog w stárym Zakonie nád Heliodorem/ ktory sie był ná rzeczy kośćielne/ á śierot y Wdow vbogich/ ná żywność deposita tárgnął: o czym znaydźiesz 2. Machab c. 3. gdźie ćię odsyłam. A teraz to przypominam/ że iuż imieniem Páńskim wydał Dekret Paweł ś. Apostoł. 1. ad Corint. c. 6. Iż neq; fornicarij, neque idolis seruientes, neq; adulteri, neque molles, neq; masculorum concubitores, neq; fures, neq; auari, neq; ebriosi, neque maledici, neque rapaces Regnum Dei possidebunt; A dla czegoż to Pánie? Quia ego Dominus, diligens iudicium, & odio habens rapinam in holocausto. Isaiæ. c. 61. v. 8. Coż tedy lepszego iest/ gdy iesteś żołnierzem/ sumnienia swe tym nieprzystoynym/ y przeciw woli Bożey zdzierstwem/ y vtrapieniem vbogich bez miłośierdźia (á wiedz o tym/ że iudicium illi sine misericordia qui non fecit misericordiam. Iacob. c. 2. ver. 13.) wielce obćiążáć/ y dla tego łáskę Bożą/ y krolestwo niebieskie strácić; czyli przodkow onych świętych pobożność z pokutą odnowić: Vważ dobrze/ á obieray/ lub niebo/ lub piekło/ wolnoć: Labores manuũ tuarum, quia manducabis. Beatus es, & bene tibi erit. Psal. 127. Pracą swą żyć mamy/ iáko żyiemy domá n swych własnych maiętnośćiách/ ták y ná tey posłudze żołnierskiey/ z płacy od Rzeczypospolitey náznáczoney żyć trzebá/ iáko ćię wyżey Ewángelia/ y ś.

Augustyn

Augustyn náuczył. Bo nie ná to służbá woienna dawnych czásow vrosłá / áby się zdzierstwá w Oyczyźnie właśney dziáć miáły. Lecz dla tego / żeby wprzod Religia święta / Kościoły / Klasztory / Kollegia / Szpitale / świątobliwie fundowáne / pokoy pospolity / bráćia spolna / sąmśiedzi / małżonki / dźiateczki / máiętności / práwá / wolności w swey całości zostawáły / iáko się iuż tego wyżey w præfácyey dotknęło. Rzeczeß / zá tákowemi skrupułámi y przestrogą / żaden Rzeczypospolitey służyć nie będzie Zolnierskiey / y zwyczáiu nie godzi się odmieniáć. Odpowiádam / że Pan Bog / żadney Rzeczypospolitey spráwiedliwość záchowuiącey / á pobożność miłuiącey / nigdy nie opuśćił / áni opuśći / y owßem iey iest strożem / opiekunem / y pewnym obrońcą. A przetoż gdy te cnoty kwitnąć będą / sam opátrzy / y sposobi tákowe Syny tey zacney Korony / ktorzy nie dla łupiestwá / ále dla świętey wiáry / dlá miłey Oyczyzny / á dobrey nieśmiertelny swey sławy służyć żołnierską zechcą: y dawną pobożność / y miłość szczerą przećiw Pánu Bogu swemu odnowią.

Rzeczeß / że ia dla wiáry / dla kośćiołow / klasztorow / szpitalow / etc. gardło y dostátki swe iáko ieden męczennik niosę / tedy mam mieć od nich rátunki. Odpowiádam / że maćie z dobr Duchownych ná zapłátę swą rátunki. Bo ná żołd wáß / tyle poborow / ile ich stan świecki z dobr swoich zwykł dáwáć / rowno przykłádáią Duchowni / choć tego nie powinni / będąc exempti Priuilegijs Ecclesiasticæ immunitatis, y máiąc ná sobie z fundácyi inße powinnośći / od służby woienney są wolni / ktorey się stan świecki poborámi odkupuie. Ktory zá wiárę z Męczennikow onych świętych żywot pokłádał / żaden się zdzierstwy nie báwił / y owßem swoie wßytkie dostátki vbogim y kośćiołom rozdawał / iuxta illud. Dispersis dedit pauperibus, iustitia eius manet in sæculum sæculi. Psal. 111. v. 9. Teraz ći nowi Martyres opák przećiwnym sposobem vbogie ze wßytkiego obnażáią / y vćiskáią. Do męczeństwá potrzebá gorącey przećiwko Pánu Bogu y bliźnym miłośći / iáko Páweł ś. vczy. 1. Corint. 13. v. 3. Si tradidero corpus meum, ita vt ardeam; charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest. A pátrz tám tego więcey w tymże rozdźiale. Vważ że ieśli tákowi męczennicy máią oboię miłość. A iż się tego obawia polityk / áby się woyská gromadá nie zmnieyßyłá / tedy ták Duch ś. mowi: Eccles. 16. v. 5.

Iż melior vnus timens Deum, quā mille filij impij, nec in multitudine virtus Domini, neque in equorum viribus voluntas eius est. Iudith. 9. v. 16. nec est Domino difficile saluare vel in multis vel in paucis, 1. Regum 14. v. 6. Quodsi putas (mowi do ćiebie Pan Bog. 2. Paralip. 25. v. 8.) in robore exercitus bella consistere, superari te faciet Deus, ab hostibus, Dei quippe est adiuuare, & in fugam conuertere. Nasz tego świeży a iawny przykład iáko pod Chocimem / ták y pod Smoleńskiem dźiśieyszego roku / zá teráźnieyszego Krolá J. Mći. Wládysłáwá Czwartego / że nie liczbá wielka woyská / ále łaská swa osobliwa Pan Bog zastępow potłumił / y pohańbił moc nieprzyiaciol nászych / iż Persecutus est vnus mille, & duo fugabant decem millia, Jáko ś. Prorok mowi: Deut. 32. v. 30. A co sie tknie consuetudinem ábo zwyczáiu / o tym krotko w nástępuiącym rozdźiale iuż mowić będźiemy.

ROZDZIAŁ II.

Ieżeli ma być záchowány zwyczay w wybierániu Stáciy z dobr Duchownych.

Zwyczáie ná dwoie sie dźielą / iedne są dobre y rozumne / á drugie nie dobre / ktore z affektu nie porządnego y błędu pochodzą. Dobre zwyczáie tákowe są / ktorych żadne práwo nie gáni / de caus. poss: c. cum Ecclesia &c. cum dilectus de Consuet. y máią być trzymáne. Te záś / ktore są przeciwko práwu / á zwłaszczá przyrodzonemu nikt nie może zwyczáiem dobrym názwáć / tylko złym nałogiem / y skáza dobrych obyczáiow / á zátym nie máią być tákowe záchowáne / áni trzymáne. Abowiem przyrodzone práwo / ktore wszytkie narody záchowywáią / Boska iákaś opátrznośćią postánowienie nienáruszone y nie odmmienne zostáwa. Instit. de Iur. nat. §. sed naturalia. A iż to práwo przyrodzone náżywámy / ktore iest záwsze dobre y spráwiedliwe l. penult. de Iust. & iur. to wszytko / co iest przećiwko przyrodzonemu práwu / muśi być złe y niesłuszne / Arist: in prædic: c. de oppositis. Przyrodzone práwo iest / przykazánie Páńskie moralia, quæ continentur

in

in Decalogo, iáko nie bedźieß zábiiał / nie bedźieß kradł / cźći Oycá y Mátkę / glos. sup. cap. Cum tanto de Consuet. Záczym zły zwyczay żołnierski w wyciągániu stáciy / sobie práwem przyrodzonym zákazánych / non furtum facies, znieść ich nie może / iáko w pierwßym rozdźiale przywiedźiony ś. Augustyn náuczył. Iż præda do tegoż się przykazánia ściąga. A lubo ten zwyczay / ábo ráczey zły nałog dla dawności / zá przywiley sobie poczytaią / iż iest skaza y zgwałceniem Przykazánia Páńskiego / y praw Chrześciáńskich / y przywileiow kośćielnych / niemiał nigdy / y teraz nie ma żadney wagi / Cùm tantò sint grauiora peccata, quantò diutius infelicem animam detinent alligatæ de Consuet. c. cum tanto. Iż tedy stácyi z dobr Duchownych ábo kośćielnych práwo przyrodzone Boskie / Duchowne / y Swieckie wyciągánia iáwnie zakazuie / iáko się w pierwßym rozdźiale dostátecznie pokazáło; Przeto ten zwyczay / ábo ráczey abusus & corruptela contra honorem Dei, & contra propriam salutem nie ma być chowány. Quia quod contra rationem iuris receptum est, non est producendum ad consequentiam. & in his quæ contra rationem constituta sunt, non possumus sequi regulam iuris. ff. de Leg. & Senatus Consult. 14. & l. 15. A ś. Augustyn vczy / lib. 4. de Bapt. c. 4. Frustra (inquit) qui ratione conuincuntur, consuetudinem nobis obijciunt, quasi cõsuetudo maior sit veritate, aut non sit in spiritualibus sequendum, quod melius à Spiritu sancto reuelatum est. Tenże ś. Doktor ießcze nápisał: Qui contempta veritate præsumit consuetudinem sequi, aut circa fratres inuidus est, & malignus, quibus veritas reuelatur, aut circa Deum ingratus est, inspiratione cuius Ecclesia eius instituitur. Nam Dominus in Euangelio. Ego sum inquit veritas, non dixit, ego sum consuetudo. Itaque veritate manifestata, cedat consuetudo. A dla tegoż chwalebniey świątobliwie Konstytucye wspominione / Ad tollendum hunc exigendarum stationum abusum, ktory wielką pomstę od Páná Bogá na wßytko krolestwo záciąga / tam ratione neglectæ pietatis, quam ratione pauperum duræ oppressionis stánely. A nie rozumiemy / áby się kto ták niebácżny y nierozsądny znalaßł / coby tey złości więcey bronić / y oney się trzymáć miał. A iż dźisieyßa polityká etiam grauissima peccata okrywáć subtelnymi dyskursámi zwykła /

obledli-

obledliwie mniemáiac / że subtelnośćią swą vlec máią strászliwych / á śćistych sądow Boskich. Zárzucáią znowu / że dobrá kośćielne są dobrá Rzeczypospolitey / przeto sługom Rzeczypospolitey godźi śię one poieżdżáć y niszczyć przećiw powinnośći dobrego sługi / y dla tegoż krociuchno odpráwiemy trzeci Rozdźiał.

ROZDZIAŁ III.

Dobrá Duchowne, nie są Dobrá Rzeczypospolitey.

W Pierwszym Rozdźiale / nie dármo śię dwoiá władzą opisáłá / iedná Duchowna / druga Swiecka: káżda tá ma swoie włáśnośći / y iedná od drugiey muśi być rożna; bo iedná Niebieskich y Duchownych wźiełá od Páná Bogá szafunek / druga záś doczesnych swych dozor / y tá śię názywa Rzeczapospolita świecka / zostáwáiąc w swoiey zwierzchnośći świeckiey okreszonych terminách / owá záś Rzeczapospolita Duchowna. W obudwu poki tu żyiemy / subsidia ad vitam mieć wszyscy muśiemy / ták świeccy iáko y Duchowni: Swieccy máią swoie włáśność / y dźiedźictwá / z ktorych żyć máią: Duchowni włáśnośći nie máią / ále iáko słudzy Boży / iż spiritualia sine temporalibus consistere non possunt, z dźiedźictwá Chrystusowego żyią. Dobrá tedy / y dźiedźictwá PP. świeckich / z ktorych onera Reipublicæ ponoszą / y Pánom swym świeckie posługi oddáią / Rzeczypospolitey podlegáią. Dobrá záś Duchowne / Diuini iuris sunt, & in nullius bonis, ff. de rerum diuis. & Instit. eodem, dla czego iuż Rzeczypospolitey podlegáć nie mogą / ábowiem sámemu Pánu Bogu facto hominum dedicata, donata, & consecrata sunt, glos. ibidem. Przeto iáko Pán Bog nie podlega nikomu / ták y dobrá iego włáśnośći podległe / nikomu podlegáć nie máią. Quia de connexis eadem est ratio, glos. fin. in cap. Translato de Constit. Jest Pan Bog Princeps Regum terræ, Apocal. 1. v. 5. Dominus Dominantium & Rex Regum, Apoc. 7. v. 14. A po wszytkim niemal Piśmie świętym, Dominus exercituum, & vocatur & creditur. Czemuż tedy ták nászy politycy są nierozumni / że

nie

nie rzekę niezbożni / y pyszni / iż Paná Bogá / wszech rzeczy Páná / y dobrá iemu włáśnie poświecone podbiiáią pod moc swoie / ábo Rzeczypospolitey / ktora od tegoż Páná ma wszytko ? á wszák iáko sługi swe / osobliwie kápłány / służbie swoiey poświecone / ták y dobrá iemu oddáne / ktorych im / vt sit cibus in domo eius, Malach. 3. v. 10. do vżywánia y rządu dobrego w kościele swym zátrzymánia pozwolić raczył przez zwierzchność swoie / ták Duchowna / iáko y y Swiecka / (iáko sie wyżey w rozdźiale pierwszym pokazáło) od wszelkich świeckich angáriy nádał y przyozdobił ? y twierdźić to że nie prawdá / gáśićby chćiał szalenie dniowe słoneczne świátło. A iáko mowi Canon Cauſ. 25. q. 1. cap. violatores. Bluźnią Duchá świetego / co przećiwko Kánonom świetym (ktore Duch ś. dyktował) ábo vpornie czynią / ábo mowić śmieią / ábo czynić chcącym dobrowolnie pozwaláią. Talis enim præſumptio manifeſtè vnum genus eſt blaſphemantium Spiritum ſanctum, quia vt iam prælibatum eſt, contra eum agit, cuius nutu & gratia Canones editi ſunt. Jeśli tedy adminiſtratio bonorum Eccleſiæ wyięta iest świeckim / tylko sámym Duchownym przez Kánony práwem Chrześćiáńskim spolnym / przywileiámi przytym świątobliwych Xiążąt y Krolow Polskich / y sámemi Koronnymi Statutámi náznáczona / á czemuż one sobie Rzeczpospolita świecka ma przywłaszczáć / y twierdźić / że to są iey dobrá ? Rzeczeß / w Koronie są te dobrá kościelne / y dla tego są Rzeczypospolitey. Odpowiádá ná to gloſ. Inſtit. de rer. diuiſ. §. ſacræ. Iż nie są Rzeczypospolitey / ále Boskie / bo sie ich abdicarunt Principes & Reſpublica, gdy one Bogu oddáłá y poświeciłá / ná pomnożenie y zátrzymánie chwały iego świetey. Poniewaß tedy dobrá kościelne Boże są / á nie Rzeczypospolitey / żaden Zołnierz / y człowiek świecki / nie może z nich / iákich tributa, ſeruitutes, ábo stáciy gwałtem wyćiągáć y wybieráć bez wielkiey obrázy Bożey / y srogiego grzechu śmiertelnego.

Jeszcze rzeczeß / ma Krol J.M. Polski podawánie beneficiorum w Koronie / iáko Biskupstw / Opactw / Probostw / Kánoniy / Plebániy / á te wszytkie beneficia są w Koronie / y dla tego są dobrá ich Rzeczypospolitey. Odpowiádam / iż dobrá kościelne / ná rożne beneficia, ábo functiones ſacerdotales nádáne / lubo ná w Krolestwie / ále iáko sie pokazáło in nullius bonis, bo są diuini iuris. Po-

dawáwánie zás ábo Iuſpatronatus nie czyni żadney podáwcy włáſnośći dobr kośćielnych. ma to káżdy Patronus, non mero iure, ſed diſpenſatiuè, że ná beneficia dawa præzentácye. Co nie ieſt nic inßego / iedno zálecenie ábo Oycowi świetemu / ábo Biſkupowi / że ná to ábo ná owo beneficium godna oſobá.

W żadna iednák ádminiſtracyą / iáko Krol J. M. ták y żaden Patronus nie może ſie wdáwáć / y pod czás wákácyey / nie adminiſtrnią dobr kośćielnych świeccy / ale Duchowni. Wiec ratione Iuriſpatronatus, nie ſadźi nikt inßy / iedno Duchowny ſedźia / iáko o tym Statut Koronny świadczy / in verb. Spirit fol. 454. §. Etiam ad iudicium ſpirituale, pertineant cauſæ Iuriſpatronatus &c.

Jeßcze rzeczeß. Skłádáią Duchowni pobor z dobr kośćielnych do ſkarbu Koronne⁰/ y dla tego dobrá kośćielne, ſą dobrá Rzeczypoſpolitey. Odpowiádam, że od tych kollekt y poborow / ex primæua fundatione ſą záwße wolne dobrá kośćielne / iáko ſie iuż pokazáło. Oświádczyli byli Duchowni te powolność / vprzeymość / y miłość / krwi bráći ſwey ſtanu Slácheckiego / ktorym były rozne dokuczyły woyny / że raz y drugi te ſubſidia dáli. Dobrowolnie iednák / z chęći ſwey to vczynili / iáko świádcza o tym rożnych Krolow Polſkich Priuilegia, ktorych pełno w Káthedralnych kośćiołách / á oſobliwie in Archiuo Almæ Eccleſiæ Metropolitanæ Gneſnenſis, znaydźieß niemáło / y teraz tymże ſpoſobem dobrowolnie to czynią. A przećię ſtan Duchowny tákowey miłośći y powolnośći nie vznawa od PP. Zolnierzow / y drugich PP. Swieckich powinnzy wdźięczności. Oświádczał y Oćiec ś. y niektorzy obcy Krolowie chęći ſwe tey Koronie / że czáſu potrzeby ſubſidia pieniężne dawáli. Toby y tych zátym dobrá miáły być Rzeczypoſpolitey náßey ? Zaprawdę śmiechu tá rácya godna. Pokázawßy to tedy / iż dobrá kośćielne / nie ſą dobrá Rzeczypoſpolitey, do czwartego Rozdźiału przyſtepuiemy ná przeſtrogę Pánom Zolnierzom / y wielom innym bárzo potrzebnego.

ROZ-

ROZDZIAŁ IV.

Iáko ći, ktorzy ná dobrá Kośćielne náieżdżáia, y z niech zákazáne Stácye wybieráia, nie mogą być bez nagrody vkrzywdzonym, y przez ktoregokolwiek kápłáná rozgrzesßeni.

BIlá w tey máteryey ludzi vczonych / y świetych pisáło. Lecz my tylko tego kroćiuchno dotkniemi / co PP. Zolnierzom / y drugim PP. Swieckim ná przestroge iest napotrzebnieysßego. Naprzod wiedzieć to potrzebá / iż kázdego zdzierstwá / krádzieży / lichwy / sßkody / iákieykolwiek bliźniemu ták w sąsiedztwie / iáko y nie w sąmsiedztwie vczynioney / y w onych śierocych opiekách / ma byc słusßna koniecznie nagrodá / kto chce być zbáwion. Bo kto w tym niespráwiedliwość czyni / śmiertelnie grzesßy. Jáko tedy kto niespráwiedliwośćią Páná Bogá obraża / ták záś spráwiedliwośćią przeiednáć ma łáskę iego. Spráwiedliwość záś ná tym záwisłá / aby iáko kto co niesłusßnie bierze / przywłasßcza / sßkodule / ták záś áby rzecz wzięta / nie obietnicámi / ale rzeczą sáma powroćił / y sßkodę słusßnie nágrodźił. A koniecznie to potrzebá vczynić. O tym ś. Thomasß. 2. secun. q. 62. art. 1. in corr. quæst. To bowiem zgołá koniecznie trzebá czynić / bez czego grzech nie może być odpusßczony. Lecz bez powrocenia cudzey cudzey rzeczy / ábo słusßney iey nagrody / nie może być odpusßczony; Przeto powrocenie / ábo słusßną nagrodę cudzego koniecznie trzebá czynić. Ták ś. Augustyn w liśćie ad Maced. vczy. Bo ieśli rzecz cudza / dla ktorey iest grzech popełniony nie bywa powrocona / nie dźieie się prawdźiwie y sßczerze pokutá / ale zmyślenie. Zmyślona záś pokutá wiecey obraża / á niżeli błaga Páná Bogá. Biádá dwoiákiemu sercu / y vstom złośliwym / y rekom źle czyniącym / y grzesßnikowi chodzącemu ná źiemi dwiemá drogámi: mowi Ecclesiast. c. 2. v. 14. Chćiałbyś podobno y Pánu Bogu / y swym áffektom wygodźić. Lecz temu dosyć nie vczynisß / nie może człowiek y Bogu / y mámmonie służyć / w prostoćie sercá sßukáć Páná potrzebá / ábowiem bywa náleziony od tych ktorzy nim nie kusßą. Szczera / nie zmyślo-

ną / zupełną á práwdziwą pokutę odpráwowáć potrzebá. Bo ieśli
ináczey / tentatur & irridetur Deus. Zábił Achab Nabothá (o
czym 3. Reg. c. 21.) áby był pośiádł y wźiął winnicę iego. A gdy
zá ten grzech Boſkie karánie opowiádał Eliaß Prorok Achábowi /
rozdárł ßáty ſwoie / wźiął ná ſię włośiennicę / pościł / ſpał w worze /
y chodźił zwieśiwßy głowę. Pokutował / ále nie zupełną pokutą /
bo wßytkiego nie vczynił / co było do pokuty potrzebnego. Abowiem
nie czytamy áby Nábathowi zábitemu iáką cześć vczynił / y żeby
winnicę potomkom wrócił / áby báłwány y Báál Boßka kápłá-
now znioſł / y żeby iáką offiárą Páná Bogá błagał. Cześć tedy po-
kuty / lecz nie cáłą y zupełną odpráwił. Dla czego karánia przez Pro-
roká opowiedźiánego nie vßedł / y lizáli pśi krew iego. 3. Reg. 22. v.
38. Potrzebá to ießcze przypomnieć / iż mimo tych / co ſię krádźie-
żą ábo zdźierſtwem / ábo lichwą báwią / że nie wſpomnię kupieckich
zdrad y oßukánia / o czym Wielebny X. Marcin Smiglecki Socie-
tatis IESV, wielkiey náuki y świątobliwości kápłan / doſtátecznie po
polſku napiſał / bárzo śiłá znáyduie ludźi / co do reſtytucyey de iuſti-
tia ſą obowiązáni / á mniemáią niektorzy / iż kiedy z dekretu ſądu
świeckiego odprzyśięgáią ſię czego / że iuż do ſatisfákcyey / y przed
Pánem Bogiem przy śmierci / y ná onym generálnym ſtráßnym
ſądźie / bliźnym vßkodzonym nie powinni / zá te nieſpráwiedliwość
odpowiádáć: ná czym ſię bárzo mylą / y ſumnienie ſwe bárzo zá-
wodzą. Oſobliwie ci / ktorzy ſię długow powinnych / puścizn /
powinności iákich wedle kontráktow y intercyz niewykonánych /
ßkod vczynionych / y proceſſow práwnych przećiwko ſobie przewie-
dźionych / ktore vmyślnie z ßkodą bliźniego włoką ſię ábo ná śmierć /
ábo inße przypadki dochodzącego ſpráwiedliwości czekáiąc / ábo
iákiey zdrády ßukáiąc / przez ktoraby złośliwie mogł vlecz ſatysfák-
cyey. Wiec rzeczy pobránych / przywłaßczonych / odprzyśięgáią /
y drugich ná to zá świádki náymuiąc / duße y zbáwienie záwodzą.
Bo acz w ſądźie świeckim iuż przez tákowe przyśięgi od práwá
świeckiego wolnymi zoſtáią: Jednák in foro conſcientiæ, nie mo-
gą być tákowi przyśięźnicy nieſpráwiedliwi przez żadnego kápłáná
rozgrzeßeni / áżby to wßytko przy prawdźiwey ſkruße bliźnym ſwo-
im / kośćiołom / kápłánom / sierotom / vbogim / Rzeczypoſpolitey
&c. &c. ſkutecznie powrócili / ábo nágrodźili. A bárzo ſię to v nas w
Polßcze

Polſzcze zágeśćiło / co wolą duſz ſtráćić / niżeli co winien zápłáćić. Jeſzcze y ći obowiązáni ſą do reſtytucyey / ktorzy choć ſámi czego nie czynią / ále z drugiemi ſą grzechu vczeſtnikámi / ná iákiey rzeczy cudzey nieſłuſzne wźięcie pozwaláiąc / roſkázuiąc / z ſpoł biorąc / cudze rzeczy nie ſłuſznie wźięte do ſiebie przyimuiąc / nie oznáymuią / abo táią / nie zábiegáią ſzkodźie ludzkiey / rádząc / świádcząc / biiąc / pochlebuiąc / potwárnie oſkarżáiąc / ſtawiąc / cudzą rzecz z wiádomośćią nieſłuſznie wźiętą kupuiąc / czego v nas w Polſzcze dośyć / y w nalog to iuż z wielką nieſpráwiedliwośćią záſzło; ná Pácholiki / ná Czeladź / y ná inſze oſoby tákowe nieſłuſznośći niektorzy ſkłádáią / ſámi ſię czyniąc ſpráwiedliwemi. A Páwel ś. vczy / ad Rom. 1. Iż godni ſą śmierći / nie tylko co czynią / ále też co pozwaláią czyniącym. Y S. Hieronim: Non fur ſolum, ſed ille reus tenetur, qui conſcius furti, quærente Poſſeſſore, id eſt, Domino non indicat. Qui furto vel rapinæ, ſine ſuo periculo poteſt obſiſtere, & non facit, & præcipuè, ſi ſibi ex officio competit; ſicut Princeps, qui ex officio iuſtitiam conſeruare tenetur, reſtituere obligatur. Tá więc impunitas & conniuentia magiſtratuum przynośić zwykłá wielkie bezpráwia. Bo gdźie prędko złemu ſię nie zábiega / y ná vrzędźie będący / iákoby przez ſpáry pátrząc / gdy ſwowolnych kárác zániedbywáią / in priuilegiorum ius pernicioſa corruptela ab improbis aſſumitur. Diſt.8. c. mala. A tym ieſzcze bárźiey / gdy od możnieyſzych ludźie przewrotni obronę ſwą máią / y práwem czynić o krzywdy nie dopuſzczáią. A iáko mowi Kánon: Qui poteſt obuiare & perturbare peruerſos, & non facit, nihil aliud eſt, quàm fauere eorum impietati. Nec enim caret ſcrupulo ſocietatis occultæ, qui manifeſto facinori deſinit obuiare. O iáko też tákowych śiłá ſędźiow / co abo dla pokrewnośći / ábo dla przyiáźni / á boday y nie dla vpominkow / nieſłuſznemi dekretámi ludźi winnych vwalniáią / á vkrzywdzonych do więtſzey ſzkody / odſądzáiąc ich własnośći przywodzą. Y dla tegoż ná ſię / abo ná ſwoie ſumnienie tákowe reſtitutiones obaláią. A quotusquiſque eſt, co ſię tego wielkiego grzechu Pánu Bogu winnym wyznawa / y záń / z Záchceuſzem dośyć vkrzywdzonym v nas w Polſzcze vczynił? śiłá y tákowych / co ábo ſámi / ábo Oycowie ich (á dobrze o tym Potomkowie wiedzą) grunty / bory / role / młyny / ſtáwy kośćielne / Krolewſkie /

Krolewſkie / ábo ſamśiedzkie ſobie vſurpuią / przywłaſzczáią / bioʒ rą / przez nieſprawiedliwe gránice / przez krzywoprzyſieſtwá / proʒ ceſſy przewrotne y rożne zdrády. A pośiadſzy to ták nieſpráwiedliʒ wie / mala fide trzyma / nie daiąc ſobie perſwádowáć / żeby abo to powrocił / ábo z inąd przyſtoynie y ſłuſznie vkrzywdzonym nagroʒ dził. Czego ieśli nie vczyni ktożkolwiek táki ieſt / niechay wie / iż ieſt in ſtatu damnationis æternæ. Retentio enim rei alienæ inuito Domino furtum eſt, quod prohibetur ſeptimo Decalogi præcepto. Hinc illud Auguſtini in Epiſt: 54 ad Macedon. quod refertur, 14. q. 6. Can. Si res aliena propter quam peccatum & reddi poſſit, & non redditur, pœnitentia non agitur, ſed ſimulatur. Si autem veraciter agitur, non remittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum, iáko ſię wyżey wſpomniáło / ſkąd one wierſze:

Reſtituat capiens aliena, quiſq; miniſter,
Iuſſio, conſilium, conſenſus, palpo, recurſus
Participans, mutus, non obſtans, non manifeſtans,
Conſentiens, operans, defendens, non reprehendens.

Ktore ták po polſku przełożyć możeſz.

Cudzą rzecz powroć wźiętą, chceſzli wniść do niebá,
Okoliczność wrocenia, tę wiedźieć potrzebá.
Gdy cudzą rzecz wźiąć każeſz, rádząc, pochlebuiąc,
Pozwaláiąc, przyimuiąc, milcząc, y ſpołkuiąc,
Ani przekázy czyniąc, áni oznáymuiąc,
Sam czyniąc, á złoczynce broniąc, nie ſtrofuiąc.

Nieſpráwiedliwośći te wſzytkie / wielką w duſzách Chrześćiáńʒ ſkich ſzkodę czynią. Lecz y tá nie mnieyſzá: á w Polſzcze zágęſzczona nieſpráwiedliwość ieſt / iż fundácye Plebáńſkie podawcy pobráli / iáko role / łąki / ſtáwki / ogrody / dźieśięciny / y poddáne do Folwárkow ſwych przyłączywſzy / á kośćioły puſtkámi zoſtáwiwſzy / dla ktorey niezbożnośći / y świętokráctwá / offiáry święte / y wſzelkie nabożeńʒ ſtwo vſtáło / dźiatki bez Chrztu / á ſtárſzy bez słowá Bożego / y náuʒ ki Chrześćiáńſkiey zoſtawáią / bez ſpowiedźi / bez Sákrámentow świętych iáko Pogánie vmieráią. O Tyráńſkie á niezbożne ſerce! o brzydkie łákomſtwo! wząć niec pod czás Wielkonocny ten Pátron iákiego kápłáná / y tym ſwoie niezbożność / łákomſtwo y świętoʒ kráctwo pokryć chce / iákoby ſzydząc z Páná Bogá / y iego ſpráwieʒ

dliwośći /

dliwośći / iákoby tylko pod Wielkanoc Páná Bogá / á nie przez wszytkie dni y czásy z nabożeństwem potrzebá. Każdy tákowy / niechay wie / iż ten wszytek prowent / ktory z prowentow kośćielnych pobrał y bierze / potrzebá cale y skutecznie powroćić dawna fundácya. Zá te zás stráte dusz / wieleby trzebá poknutowáć / y Páná Bogá / rożnymi satysfákcyámi iednáć. Nie może tedy żaden spowiednik Pánow żołnierzow / y inszych osob / co się wyżey namienionemi grzechámi obćiążáią / rozgrzeszyć validè / iedno z tą kondycyą / áby wźięte niesłusznie rzeczy powroćili / ábo vszkodzonym / y vkrzywdzonym słusznie nágrodźili / excepta summa inopia pœnitentis, iáko ś. Hieronim napisał: Nemo qui rapit, moriens si habet vnde reddat, saluatur. Si eos quorum fuit, inuenire non poterit, Ecclesiæ vel pauperibus tribuat. Gdźieby tedy vczynił Spowiednik / áby penitentatá bez sátisfákcyey / y nagrody vkrzywdzonym rozgrzeszył / wielkąby niespráwiedliwość popełnił / y takowa ábsolucya żádney wagi mieć nie może. A tenże kápłan / byłby vczestnikiem tákowey niespráwiedliwośći / dla wielkiego głupstwá swego / wedle onych słow Páńskich v Matth. 15. v. 14. Si cæcus cæco ducatum præstet, ambo in foueam cadunt. Należy tedy tákowego spowiednika szukáć / coby trad ten vmiał rozeznáć / y ktoryby od grzechow y przypadkow Stolice świetey Apostolskiey rozgrzeszeniu záchowánych / miał moc rozgrzeszenia. Bo dla tey niespráwiedliwośći / wpadáią w klatwę Papiezką / iáko się wyżey w pierwszym Rozdźiale vkazáło / nie tylko pœnitentes, co w Duchownych kośćielnych dobrách zdzierstwá czynili / ále y Xiadz / coby od tego nie máiąc mocy rozgrzeszał / iáko o tym Bulla Cænæ Domini determinat.

Rzeczesz / są sátisfákcye rożne / wszák może się iálmużna odkupić / dasz co do klasztorá / vbogim iáki grosz / lubo też na Mszą pro peccatis, tedy bede wolen. Odpowiádam / że mogą być sátisfákcye tákowe / gdy się niewie szczegulnie osob / ktorymby się iśćić potrzebá. Lecz należy w tákowych sátisfákcyách æqualitatem záchowáć. Bo gdy weźmiesz sto złotych / ábo zá tyle szkody vczynisz / á nie dasz tylko trzy grosze iálmużny / wielka to inæqualitas, y Pan Bog tákowey sátisfákcyey / ktora może być szyderstwem názwána / nie przyimuie. Mowi bowiem Duch święty: Prouerb. 1. Hostiæ impiorum abomi-

abominabiles, quæ offeruntur ex scelere. Dobrze nábyte y dobrym á szczerym sercem Pánu Bogu offiárowane iałmużny są iemu przyiemne. Nápisał o tym Augustyn świety: Forte aliquis cogitat, & dicit: Multi sunt Christiani diuites, auari, cupidi, non habebo peccatum, si suum illis abstulero & pauperibus dedero. Sed huiusmodi cogitatio á Diaboli calliditate suggeritur, nam si totum tribuat, quod abstulerit, addit potius peccatum, quam minuat. A ná drugim mieyscu tenże świety Doktor. in lib. de verb. Dom, Serm. 35. Dona impiorum non probat altissimus, nec respicit in oblationes iniquorum, nec in multitudine Sacrificiorum eorum propitiabitur peccatis. Qui offert sacrificium de substantia pauperum, quasi qui victimat filium in conspectu patris sui. Panis egentium, vita pauperis est, qui defraudat illud homo sanguinis est. Qui aufert in sudore panem, quasi qui occidit proximum. Qui effundit sanguinem, & qui fraudem facit mercenario, fratres sunt. A iż w lekkim vważeniu klątwy kośćielne / y Kánony v Pánow Zołnierzow / y v Pánow Swieckich zostáły / bo ták zwykli mawiáć / iż tylko Xiężá do Kánonow y Duchownego práwá należą / á nie wszyscy Chrześćiánie. Przeto o tym piąty Rozdział krotko rostrząśniemy.

ROZDZIAL V.

Iż Pánowie Zołnierze, y wszystkie Swieckie Chrześćiáńskie osoby Kánonow powinny słucháć.

Wszyscy ogolnie wierni Chrystusowi / ieśli chcą być zbáwieni / podlegáć y posłusznymi być máią Oycowi świetemu Papieżowi / Biskupowi Rzymskiemu. Abowiem ieden Kośćioł świety powszechny Kátholicki / y ten Apostolski / z przymusu wiáry wyznawáć / y trzymáć powinnismy / procz ktorego áni zbáwienia / áni odpuszczenia grzechow mieć nie możemy. Zá opowiedzeniem oblubienicá / in Cant. c. 6. v. 8. Jedná iest gołębicá moiá / doskonáła moiá / iedná iest mátce swoiey / wybráná rodźićielce swoiey / ktorey vnum corpus misticum

cum wyraża / ktorego głowa Chrystus / w ktorym ieden Pan / iedna Wiárá / ieden Chrzest / ieden zwłaszcza był czásu potopu korab Noego znáczacy ieden Kościoł / ktory ná iednym łokciu dobudowány y dokonczony / iednego (to iest Noego) rządźce y spráwce miał. Czego nie było w tym korabiu / wszytko ná ziemi potop poznośił. Ten tedy czćić powinniśmy / á iedyny gdy mowi Pan przez Proroká : *Wyrwi od mieczá Boże duszę moię, y z ręki pśiey iedyna moię.* Abowiem zá dusze / to iest zá sámego siebie głowe oraz / y zá ciáło modlił się / ktore ćiáło / iedyny zwłaszczá kościoł názwał dla oblubienicá wiáry táiemnic / ábo Sakrámentow / y miłośći kośćiołá / iáka iedność czyni. Ten iest sukienka oná Páńska nie szyta / ktorey nie rzezano / ále losem się cáła dostáłá. In extrauag. c. 1. vnicam sanctam szeroce o tym per Turecrem. in summa de Eccl. & Belarm. Card. in Apologia contra Iacobum Angliæ Regem. A przeto iednego kośćiołá / y iedynego / iedno ćiáło / iedná głowá / nie dwie głowie (iákoby dźiwowisko) to iest Chrystus / y Chrystusow Wikáriy Piotr / y Piotrow Nástępcá / gdy Pan sámemu Piotrowi mowi: Pasce oues meas. Ioan. 21. *Páś owce moie*, moie mowi / y powszechnie / á nie szczegulnie te ábo owe. Przez co iemu poruczył wszytkie / rozumie się. Bądź tedy Grekowie / bądź Heretycy / ábo ktorzy inszy mowią / że Piotrowi y iego Nástepcom nie są poruczeni / przyznác potrzebá / że w lidzbie owiec Chrystusowych niemáią być policzeni: Bo mowi Pan Ioan. 10. v. 17. *Ze iedná iest owczárnia y ieden Pásterz,* iáko táż extrauagans determinat. y świety Thomasz / parc. 3. q. 30. ar. 1. in addit. vczy. W tey owczárni Piotrowi y Piotrowym nástepcom dał Pan te moc y władzą mowiąc: Quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis. Matt. 16. v. 19. *Cobykolwiek rozwiazał ná ziemi, ma być y w niebie rozwiazáno.* A dlategoż Nástepcy Piotrá świetego / Papieżowie świeci / gdy co owcom swoim / przez swoie Kánony ábo konstytucye roskázuią / y do wykonánia ich obowiezuią / iáko poddáni przełożonego swego práwo wykonywáć y obserwowáć powinni / glos. in cap. Can. statuta. vers. ab omnibus. Ktorzykolwiek bowiem zwierzchnośći podlegli są / podpádáią y pod práwo / ktore stánowi ową zwierzchność S. Thom. in 1, 2. q. 96. art. 5.

Et speculator de Constit. n. 5. Iż tedy Chrystus Pan / ktoremu od Bogá Oycá dáná iest omnis potestas in cœlo & in terra. Matt. 28. ver. 18. dał moc władzą y rząd porucżył kościołá swego Piotrowi y Náśtepcom iego / y obiecał być przytomnym tey gubernácyey áż do skończenia świátá v Mátheuszá w tymże rozdżiale. Záprawdę trudno się z posłuszeństwá Papieżow Oycow śś. y praw ich wyłamywáć máią Pánowie Żołnierze / y wszyscy Pánowie Swieccy / iákieykolwiek kondycyey znáyduią się / ktorzykolwiek w tym iednym kościele pod iedną głową / Wikáryim Chrystusowym być się ozywáią / y chcą być zbáwieni przy czczyrym wyznániu ártykułu Symboli Apostolici: Credo sanctam Ecclesiam Catholicam. A przetoż práwu Duchownemu / ktorekolwiek ściąga się ná osoby świeckie (bo niektore sámym tylko osobom Duchownym należy) podlegáć máią Pánowie Swieccy / y świątobliwie iáko Boskie przez Duchá świętego dyktowáne y stánowione wykonywáć / y obserwowáć / ták czásu woyny / iáko y pokoiu. Bo záwsze posłuszeństwá potrzebá y vczciwości / káżdey zwierzchności / á pogotowiu sámemu Pánu Bogu / od ktorego Pokoy y Woyná. Sicut enim in potestatibus societatis humanæ maior potestas minori ad obediendum proponitur, ita Deus omnibus, S. August. relatus in cap. Quæ contra dist. 8. Jáko się bowiem ná początku pierwszego rozdżiału powiedziáło z náuki Páwła świętego. Iż wszelakie zwierzchności przez Páná Bogá sporządzone są / á ten porządek miedzy nimi nie może być istotny / iedno żeby iedná zwierzchność drugiey podlegáłá / zwłaszczá więtszey mnieysza: á więtsza tá być muśi / ktora zbliża się ku Bogu y rzeczy niebieskich / dla ktorych otrzymánia / narod wszytek człowieczy iest stworzony / wźięłá ádministrácyą. Tá záś mnieysza być muśi / ktora się przy ziemi báwi / y docżesnych tylko ma pieczą. Przeto tá aby owey podlegáłá / sam rozum vkázuie. Przez owe iáko zacnieysza chćiał Pan Bog sprawowáć / y do siebie pociągáć mnieysza. Nie rzekł bowiem żadnemu z Krolow / ále Kapłánowi idącemu z Kápłánow / ktorzy byli w Anathoch v Jeremiaszá w pierwszym: *Otom ćię postánowił nád Narodámi y Krolestwy, ábyś wyrywał y rozrzucał, budował y szczepił.* Dwoie Pan Bog vczynił świátłá ná twierdzy niebá: Swiátło więtsze / aby

áby pánowáło dniowi / Swiátło mnieysze / áby pánowáło nocy. Oboie wielkie / ále przecie iedno wietsze. Do twierdze tedy niebá / to iest powszechne° kośćiołá / vczynił P. Bog dwoie świátło / to iest / dwoie postánowił dostoyność y zwierzchność. Jedne Biskupią powagę / á drugą władzą Krolewską. Jednák owá iż dniowi pánuie / to iest w Duchownych rzeczách / wietsza iest / a tá záś mnieysza / iż ćielesnym y doczesnym. Jáko tedy miedzy słońcem y mieśiącem / ták miedzy Biskupámi y Krolámi / łácno rozeznáć rożność / in cap. solitæ de maiorit. & obed. á Chryzostom świety / homil. 83. in Matt. Krolewska dostoyność / nie tylko Biskupom / ále y Dyákonom wyznawa być podległą. Ták bowiem do Dyákona swego mowi: Si Dux quispiam, si is qui diademate ornatur, indignè adeat, cohibe, & cóërce, maiorem tu illo habes potestatem. A Gelázyusz do Anástázyuszá Cesárzá: Nosti (*inquit*) fili clementissime, quod licet præsideas humano generi, dignitate rerum terrenarum, tamen Præsulibus Diuinarum deuotus colla submittis. A niżey tenże: Subdi te debere cognoscis religionis ordine potius, quam præesse. Nosti itaque ex illorum te pendere iudicio, non illos ad tuam redigi posse voluntatem. Jest to błąd Heretycki / iáki dawno iest potepiony / ktorego sie nászy Politycy ieli / y iáwnie á głupie twierdzą / że tylko ná Xieżą ma Oćiec Swiety / iáko głowá w kośćiele Páńskim y Biskupy / ktorzy ná mieysce Apostołow nástąpili / y drudzy Kápłáni / śiedmdźieśiąt inszych vczniow Páńskich mieysce trzymáiący / máią swoie iurysdykcyą w rzeczách Duchownych / a nie ná Swieckie osoby. Tá tedy mowá y rozumienie / iest przećiwko powszechnemu wszytkiego Chrześćiáństwá rozumieniu / y członkom wiáry powszechney Chrześćiáńskiey: Wierze Kośćioł powszechny Kátholicki / ktory iest widomy / y widomą ma głowę Námiestniká Chrystusowego / ktoremu wszytkie Páństwá Chrześćiáńskie / wiáry powszechney Rzymskiey Kátholickiey / y Pánowie ich / albo sámi przez sie / iáko niegdy bywáło / ábo przez posły swe posłuszeństwo niezmyślone zdawná pokornie oddawáią. Co y Krol J. M. teráznieyszy WLADYSLAW Czwarty / nam szczęśliwie pánuiący świeżo vczynił / przez posłá swego / in vim subiectionis cáłuiąc nogi Oycá Swietego. Ktorzy tedy w tym błedźie

dźie/ vpornie chcą zostáć/ á nie obaczą się/ niech wiedzą/ że się z owczarnie Chrystusowey z odszczepieńcami wyłączáią/ y zbáwienie trácą. Bo gdy Kánonow słuchać nie chcą/ klatwámi wzgardzáią/ zwierzchność od Páná Bogá sámego postánowioną depcą/ y śrzodkámi/ ktorymi Duch święty przez to práwo/ iákie sam przez dostoyność Biskupią y Kapłáńską do żyćia przystoynego/ á náprawy złych obyczáiow dyktuie/ pogárdzáią/ sámemu Pánu Bogu sprzećiwiáią się/ sądząc się nie ná nauce/ nie ná postánowieniu y Dekretách Oycow śś. y nie ná prawách powszechnych/ ále ná swym rozumie mniey rostropnym/ y Heretyckim. Quid autem iniquius est, quam impia sapere, & sapientioribus, doctioribusq; non credere, sed in hanc insipientiam cadunt, qui cum ad cognoscendam veritatem aliquo impediuntur obscuro, non ad propheticas voces, non ad Apostolicas literas, nec ad Euangelicas autoritates, sed ad semetipsos recurrunt, & ideo magistri erroris existunt, quia veritatis discipuli non fuerunt. Leo Papa Epist. 10. ad Flauianum. Vpomina Duch święty tákowey hárdośći ludźi: Fili mi, habe fiduciam in Domino ex toto corde tuo, ne innitaris prudentiæ tuæ, ne sis sapiens apud temetipsum. Prouerb. 3. Posłuszeństwá tedy szczerego káżdey zwierzchnośći potrzebá/ ktore Pan Bog nád ofiáry przekłáda y płáći. A osobliwie sámemu Pánu Bogu w dostoynośći kápłáńskiey świątobliwie ma być oddawáne. Sola est, quæ fidei meritum possidet obedientia, sine qua quisque infidelis esse conuincitur, etiamsi fidelis esse videatur. S. Greg. in Moral. lib. 35. c. 13. Vpominá Mędrzec z Duchá ś. Prouerb. 7. v. 2. Fili, serua mandata mea, & viues, & legem meam, quasi pupillam oculi tui. Et Ecclesiasticus 15. v. 14. Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilij sui. Adiecit mandata & præcepta sua: si volueris mandata seruare, conseruabunt te.

ROZ-

R O Z D Z I A Ł VI.

Co zá przyczyny ſą, ototych náiáżdow Dobr Duchownych, y błędow wyżey obiáśnionych.

Wpodziwieniu to wielkim, v wielu ſámych bacżnych, rozumnych y pobożnych PP. Swieckich zoſtawa, iż śiłá bráci, tegoż ſtanu lekkomyślnie, vpornie, á powárnie, nie tylko w pośiedzeniu prywatnym, o Duchownych oſobách mowią, ále y ná Seymikách, iáko iákie odſzczepience, y nierządne ſyny, od śiebie odrzucáią, gárdzą, y mieyſcá im miedzy ſobą dáć niechcą. A ieśli dádzą, y co przerzec pozwolą, tedy z kontemptem to przyimuią, nieucżćiwemi żártámi, przymowkámi, á náoſtátek y ſukiem z deſpektem do Kápituł vkázuiąc drogę odpadzáią, iákoby iż Xiężą zoſtáli, przez to ſzláchectwo trácili. Albo w domách ſwych máią bliſkich powinnych zacnemi Prálaty, co onymże ſámym poćiechę, ozdobę, y rátunek przynoſzą: Poćiechę, przyſtoynie y chwalebnie żyiąc; Ozdobę, że w onym domu pámiątkę, ktora iuż byłá dawno zgáſłá, wyſoką iáką w kośćiele Bożym doſtoynośćią odnawia: Rátunek záś, że co mu Pan Bog dał vdźiełá, ieden więcey drugi mniey, iáko kto Pánu Bogu záſługuie. Bo niektorzy máiętnośći, co więtſzy doſtátek máią kupuią, drudzy ſyny w ſzkołách, coby z nich niewiedźieć co było, doſtátkiem opátruią, y chowáią, z iákich potym ludźie wielcy wychodzą. Drugich Corki, abo ſámi poſążą, abo do poſagu znácżnie ſię przykłádáią, y z wielkiemi ludźmi, powagą ſwą, przyiáźnią wiążą. A niektorych záś zgołá, z żonámi, y z dźiećmi żywią, á przy tym y modlitwámi ſwemi, y ofiárámi błogoſłáwieńſtwo v Páná Bogá iednáią. Prze ćię iednák żadney zá to Duchowne oſoby należney wdźięcżnośći nie odnoſzą. Jedno prześládowánie, ná dobrá kośćielne náiáżdy, gruntow gwałtem y táiemną złą rádą odeymowánie, robot poddánych przymuſzánie, y niewoli wćiągánie przy inſzych krzywdách, ktoreby długo wſpominác. W czym nie ták dálece oſobom Duchownym, iáko ſámemu Pánu Bogu, co ſię iuż vkazáło, iáſna ſię krzywdá y

wdá y wzgárdá dźieie. A temu nie tylko nászy bacznieyszy / y rozsądnieyszy / co się Páná Bogá boią / ále y postronne narody dźiwowáć się muszą / bo przy tych nie foremnych postępkách / śiłá inszych abusus w Polszcze vpátruią / y z nich się śmieią / ktore záprawdę wszytkiey Koronie niesławę przynoszą. A kto ie dobrze vważy / trudno im ma nieprawdy zadáwáć / chybáby miał iść nie należnym bez rozsądku vporem / iákiego v nas niemáło. Krotko te abusus ieden dowćipnie zebrał. Polonia (*inquit*) est paradisus Iudæorum, infernus rusticorum, purgatorium Plebeiorum, Dominatus famulorum, confusio personarum, luxus fœminarum, frequentia nundinarum, aurifodinæ aduenarum, Cleri lenta præssura, Euangelicorum impostura, libertas prodigorum, prostitutio morum, pincerna potatorum, perpetua peregrinatio, assidua hospitatio, iuris inquietatio, consiliorum manifestatio, acquisitorum iniuriatio, Legum variatio, quam videt omnis natio. Przedśięwźiętey kśiążeczki / krotkość tych wszytkich abusus rostrząsnąć nie dopuszcza / kilka tylko námienić się może. Nazwał ráiem Zydow dla tego / że więtszey ták priuatim iáko y publice ochrony doznawáią niżeli Chrześciánie / y sam stan Duchowny / bo Zydom predszą spráwiedliwość / niż komu kiedy nefanda popełni / łácniey z tego bez káry wynidźie / niżeli kto inszy. Na Seymikach y Seymach / więtszego fáworu niżeli stan Duchowny doznáią / żárliwą máią swoich praw y Przywileiow obronę. Mnieysze pogłowne ná Zydy stánowione / á niżeli ná Duchownych / przećiw práwu y przywileiom / gwałtem vpornym donatywy bywáią wyćiskáne. O co gdy ieden zacny Senator in facie totius Reipublicæ w Senaćie ná Seymie rostropnie mowił / y tę niespráwiedliwość obiáśniał / á żeby szafrány y pieprze Zydom / co ich byli nádáli powroćiwszy / nie z táką gorącośćią onych ochrániono / á bárźiey niż bráći swey Stanu Duchownego nie broniono perswádowiał / śmiechem tę pobożną á spráwiedliwą sentencyą okryto. Jákoby to był śmiech bráći swey / Kośćiołom świętym y Bogu práwo gwałćić / á Zydy w báwełnę vwiiáć. Piekło chłopom nápisał / káżdy być prawdźiwą przyzna / kiedy przypomni / rozmyśli / y vważy / iákie to vbostwo bez dyskrecyey Chrześciáńskiey od wielu vtrapienie ćierpi. Każą dźien w dźien

robić /

robić / á wßytkich / gospodarzá / gospodynią / czeladź / dzieci / z domow ná záciąg wypędza / nie zostáwiwßy / ktoby dla nich z roboty powroconych obiad / abo iáką wieczerzyczkę nágotował / każą bez wytchnienia iáko iednym bydletom robić / biią / kátuią / morzą / więzią / y w więzieniu vmarzáią / żywo w ziemię zákopuią. Co ma poddany naylepßego / to mu wziąć / co pieknieyßego prostituere, z pośladu / ledáiáko / plugáwo / niedbále zrobiwßy / toczyge nie piwo / iáko iáką trucizną w karczmách swych męczą / y drogo to opłácáć każą / broniąc zkąd inąd ná zdrowiu trunkiem dobrym zá pieniądze pośiłku / á kto to wyliczy? niech sie ći rekolliguią / y przypomnią sobie te nieśpráwiedliwośći / co sie w nich obieráią / á baczyć ich omnino niechcą / rozumieiąc / że z tymi ludźmi nie trzebá sie po Chrześciáńsku / ále po Tyráńsku iákoby Pogánom spráwowáć. Záchwyćiwßy tey od Pogan surowośći / ktora v nás Chrześcian / przy lepßey dyskrecyey y sprawiedliwośći / á ochronie y zachowániu bliźniego miłośći mieyscá mieć nie ma. Bo ták vbogi iáko y bogaty krwią Chrystusową iest odkupiony / y v Páná Bogá nie idźie acceptio personarum, bonis zá fortunæ, non cum abusu záżywáć należy / oczymby długi musiał być tráktat. Dosyć namienić w tey mierze oppressionem indiscretam. Mießczánkow też może sie przypomnieć / ktorzy maią z dawna Przywileie swoie / ták w miástách Krolewskich / iáko y w Szláchecklch / w iákich niebożętá wielkie præiudicia ponoßą / bo im nie tylko robić / podwodowáć / y leda przyczynkę nalawßy / poczęstowáć y okupowáć sie każą / ále y inße ciężáry ná nich gwałtem wkłádáią / przymußáią / że złych słodow / nie dawßy drew / chmielu / pomocy / robić ná stoł swoy piwo / á kiedy złe będźie (iáko to ze złego słodu być dobre nie może) przyrzucą ono / y oßácowáne wysoko / każą drogo płáćić. Sledźie / sol / żelázo / ßynkuy / bierz zboże ledáiákie zá wielkie pieniądze / choć ináczey w tárgu. Wymawia sie wziąć / zrzucą przed domem. Kiedy czego Pánu nie zstánie / bierze z komory / z piwnice / z kramu / z obory bez pieniedzy. Nie wspominá sie inßych nieśpráwiedliwośći / ktorymi sie y Pan Bog obraża / y káżdy dobry brzydźi. Pánowánie sług w stánie Zołnierskim iásne káżdemu iest v nas w Polßcze / bo będąc sługą Rzeczypospolitey / ábo też czyim prywatnym / byle był pod

Chorągwią /

Chorągwią / iuż iákoby w swym dziedzictwie / w dobrách Duchownych / Krolewskich / y Szláchecekich roskázuią. Od tych sie y insza mnieysza czeladź tey swéywoli ná ten czás náuczyłá. Bo sie vpomina swey zápłáty / choć nic dobrego nie zrobi / roskázuie sobie wytworne potráwy gotowáć / piwem rozlewáć / niesłycháne myto płáćić / ieśli mu w czym nie wygodźiß domyśli / idźie precz / y wolno sobie po wśiách y miastách buia. Duchowieństwo iákie vbliżenie w práwách / w wolnośćiách / y Przywileiách swych odnośi / iużeś po częśći w tey Xiążecce czytał. Lecz tego iest dáleko wiecey / o czym iż drudzy pisáli / ia to ná ten czás opuszczam. Wolność márnotrawcow to wiec spráwuie / iż sie pielgrzymstwem báwią / y vstáwiczną gośćiną / iáko y Pánowie Zołnierze / co sie ode wśi do wśi po Koronie bez wstydu włocżą / y do Obozu ná Zołwiu iádą / ná konie biorąc obroki / ná przyszły czás opátrznośći nie máß. Nábywánie częste dostátkow z krzywdą bliźniego izali nie prawdziwa? Iáko bowiem wiele krzywoprzyśięstw / zdrad / práktyk / Przywileiow / zápisow / działow zgod postánowionych / intercyz vtáienie / zákryćie / zápzánie / z ksiąg wymázánie. A kto to wyliczy? Odmiáná praw częsta / káżdemu iest iáwna / iáka sie częstokroć z Práwem Bożym / y powszechnym Chrześćiáńskim nie zgadza / prywatne tylko pożytki / respekty / nie żadne publica commoda, przez vpor / przy nienawiśći ná czás te wáryácye Constitutionum spráwuią / z wielką niesławą v postronnych narodu Polskiego / ktorym sie z tego śmiać słusznie przychodźi. Lecz wracamy sie do przedśięwźięćia náßego / pytáiąc sie co záprzyczyny onych náiázdow dobr Kośćielnych / co to iest wielki abusus. Krotko tedy ná to odpowiádáiąc / á circumstancye vważáiąc / te sie z fundámentu przyczyny dáć mogą. Z prośbą iednak Pánow Zołnierzow / y PP. Swieckich osob / áby sie o prawdę iáką / bácżni / dobrzy / pobożni Cesárze / Krolowie / Xiążetá / y rozumni ludźie od kápłánow wdźięcznie przyimowáli / nie gniewáli / á rácżey sie poprawili / y złe nałogi / y te abusus w dobre obycżáie odmienieli.

1. Naprzod tedy tá sie przyczyná náyduie / okrutna chćiwość dobrego mienia / ktora ex patrimonio Christi nieprzystoynie y niezbożnie chćiáłáby sie predko vbogáćić / záślepiwßy oczy rozumu (bo

lákom-

łákomstwá tá iest istotna własność) że sądźi opák / & dicit: amor cæcus, dedecus esse decus. Bo zá słusznośc to iákaś y przystoyność poczytáią / agere prædam, czego sam Pan Bog zákázuie. A gdy sie kto w tey niezbożności záwezmie / w wielkie niebespieczeństwá zbáwienia záchodźi. O czym Páwel święty wyráźnie dawa przestrogę / pisząc do Tymotheuszá. Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & desideria multa inutilia & nociua, quæ mergunt homines in interitum & perditionem. Radix enim omnium malorum cupiditas, quam quidam appetentes errauerunt à fide, & inseruerunt se doloribus multis. 1. Timoth. 6. v. 9. Godne vważenia słowá wszytkie Apostolskie / ktore Duch święty dyktował / ale te osobliwie / errauerunt à fide: Iż ci ktorym pánuie łákomstwo / o Bogá nie dbáią / wiáry iego odstępuią / gdy sie z chćiwośći / y na dobrá iemu poświecone rzucáią / gdy przykazań Páńskich co tey niespráwiedliwośći zakázuią / słucháć niechcą / y zwierzchnośćią od Páná Bogá postánowioną iáwnie gárdzą.

2. Druga przyczyná być może / luxus abo zbytek / w stroiách / w iedzeniu / w piciu niepomierny. Bo choć drugiego Pan Bog w máłym dostátku mieć chćiał / nád wolą Bożą / nád swoie kondycyą / nie ták iáko ie° Oyczyzny / abo máietnośći prowent wynośi. Stroić sie chce w ryśie / w sobole / w áxámity / y inne bławaty / vczty bogate czynić / czeládź gromádną chowáć / rownáiąc sie ludźiom dostátnim / ná co ich z swego nie staje. Przeto ná cudze / y Bogu nie przepuszczáiąc / ánimusz wyniosły / niezbożnie sie rzuca. Słyszeliśmy od wielu co sie chwalili / iż niżeli sie z iednego miástá / gdźie mieli przez kilká niedźiel stánowisko roziáchali / ták dobrze Towárzystwo piło / że iedni po trzech set złotych / drudzy po piąći / drudzy y po sześći set złotych / zá ták krotki czás ná winie przepili. A z vbostwá tego wszytkiego wetowáli. Vważ ieśli to pobożność / á nie wielki luxus.

3. Trzećia przyczyná / wielka zazdrość / y nienawiść przećiwko Duchownym: zazdrość / iż niektorych skromno żyiących dostátek widzą / zkąd y nienawiść rośćie / ktorą Pánowie Swieccy niekto-

rzy / iákoby dżiedżicznym sposobem potomkom podáią. Bo dżieć. swe z młodu bárzo tym gorsza/ przy nich vstáwicznie o Duchowny szemrząc / y do tey ochydy przywodząc. Z nienawiśći tedy oney / o oycow podáney / synowie w tákowym sie grzechu ćwiczą / choćiaż pod czás od sámych Duchownych ná náuki nákład biorą / y miásto wdżięczności onego dobrodżieystwá wżiętego / y zá chleb kośćielny / ktorym sie paśł z młodośći / ostawa sie wielkim nieprzyiaćielem / że nie tylko obmowiskámi stan Duchowny lży y skárádzi/ ále też y dżiedżictwo Chrystusowe / ktore osobom Duchownym w ádministrácyą podał / naieżdża / niszczy / y niemiłośiernie vbostwo trapi. Iáći ono / co Dawid świety Prorok powiedźiał: Psalm. 37. Inimici autem mei, viuunt, & confirmati sunt super me, & multiplicati sunt, qui oderunt me iniquè. Qui retribuunt mala pro bonis detrahebant mihi.

Wielki grzech obmowisk / detrákciy / y szemránia przećiwko sługom Páńskim / ktory Pan Bog w Zydach onych z Ægyptu wyprowádzonych śmierćią ná puszczy pokarał / co przećiwko iemu sámemu / y przećiw sługom iego Aaranowi y Moyzeszowi szemráli / ták iż z wielkiey lidzby ludżi onych nie zostáło tylko dwáy/ Kálep syn Iophone/ á Iozue syn Nun / co weszli do żiemie obiecáney. Num. 26. ver. 65. Nie wnidżie y teraz żaden do niebieskich obiecánych radośći / ieśli w tym grzechu vpornie zákámiáłym zostáwáć będżie. A przeto Iákub święty vpomina: Nolite detrahere alterutrum fratres, qui detrahit fratri, aut qui iudicat fratrem suum, detrahit legi, & iudicat legem. Iacob. 4. Custodite ergo vos à murmuratione, quæ nihil prodest, & à detractione parcite linguæ, quoniam sermo obscurus in vacuum non ibit. Os autem quod mentitur occidit animam. Sap. 1. & Prouerb. 4. Remoue à te os prauum, & detrahentia labia sint procul à te, est enim abominatio hominum detractor.

4. Czwarta przyczyná/ wielka niezbożność/ ábo brzydka pychá/ ktora mátka tey niezbożnośći názywa. Lipsius in suis monitis, & exẽplis politicis. Deflexio *(inquit)* altera impietas siue irreligio. Grãde vt sic dicam malorũ malum, cum homo à ratione immo à na-

tura

cura abit, contemptor Numinis aut negator, quod illa asseruit, & hæc inseuit, eo veniri solet, siue à superbia quadam, & rudi ferocia, siue à vitiorum magnitudine & cumulo, quæ animum mancipārunt, Deo enim se subtrahit, & ne illum timeat spernit. Itemque præmia omnia futura & pœnas. Nieszczesni takowi/ nieszczesliwe sprawy ich. Abowiem kto Bogá opuszcza/ bywa też od niego opuszczony. A iáko mowi Páweł świety/ ad Rom. 1. Sicut non probauerunt Deum habere in notitia, tradidit illos Deus in reprobum sensum, vt faciant ea, quæ non conueniunt, repletos omni iniquitate, malitia, fornicatione, auaritia, nequitia, plenos inuidia, homicidio, contentione, dolo, malignitate, susurrones, detractores Deo odibiles, contumeliosos, superbos, elatos, inuentores malorum, parentibus non obedientes, insipientes, incompositos, sine affectione, sine fœdere, sine misericordia. Qui cum Dei iustitiam cognouissent, non intellexerunt, quoniam qui talia agunt, digni sunt morte, & non solùm, qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus.

Rzeczesz/ krzywde nam czynisz/ iż nam co sie do tych defektow nie znamy/ niezbożność/ pyche/ y gruba srogość zárzucasz. A dopior oś nápominał z Pismá świetego/ ábyśmy sie detrakciy strzegli. A ty sam tym pismem detrahis nászym dobrym postepcom. Krotko sie tedy iustyfikuie: Detractio abo obmowisko to iest/ kiedy kto z niechęci y nienawiści/ o bráćie y bliźnim mowi z vymá dobrey sławy iego ná ochyde v drugich. Czego sie tu nie czyni/ ále tencel y koniec pismá/ y nápominánia nászego/ aby sie pyszni/ niezbożni/ y bez miłośierdźia ludźie poznawszy/ do siebie te grzechy/ w iakich są záślepieni obaczyli/ vpámietáli/ y nápotym pokutuiac tych złych nałogow wiecznie zániechali. Powinność bowiem ta iest kápłáńska/ obiáśniáć y opowiádáć grzechy dla wystrzegánia sie ich. Clama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam, & annuncia populo meo scelera eorum. Isai. 58. v. 1. Opowiádamy tedy/ że to wielka niezbożność/ y wzgárdá Páná Bogá/ woyne przeciwko niemu podnośić; Dobra iego chwale dáne/ y pośwlecone náieżdżáiac/ y niszczac. Dobrym vczynkom/ práwem wymyślnym/ ktorych

 mamy

mamy miec niebieſka placą wſtręt cżynić / y drogę zawierać / po-
mnożenia chwały Boſkiey zabraniać / rożnych ſektarzow prawem bluźnierſtwa warować. Wielka to niezbożność / y pycha prawa Kościoła Chryſtuſowego oblubienice iego łamać / y taką mocą bo władzą przeciwko Bogu ſobie przywłaſzcżać. Pyta ſię v was Troycá Przenaświętſza: A naprzod Bog Ociec do was tak mowi: Filius honorat Patrem, & ſeruus dominum ſuum. Si ergo Pater ego ſum, vbi eſt honor meus? & ſi Dominus ego ſum, vbi eſt timor meus? Malach. 1. Dopytywa ſię v was Bog Ociec przez ſwego Proroká / ieśli onego / abo zá Oyca / abo zá Páná macie. Odpowiecie iż ták ieſt. Lecż izali ten Pan Zaſtępow / tworcá wſzego ſtworzenia / świetokráyſtwy / zdzierſtwy / nieposłuſzeńſtwem / vciſkiem vboſtwá / y táką hárdością vczcżony bywa. Pomyśl á vważ / bo o twoie zbáwienie idźie. Quia dies Domini exercituum, ſuper omnem ſuperbum & excelſum, & ſuper omnem arrogantem & humiliabitur. Iſai. 2. v. 12. Nápomina y święty Piotr w ſwoim liście: Si Patrem inuocatis eum, qui ſine acceptione perſonarum iudicat, ſecundũ vniuſcuiuſque opus, in timore incolatus veſtri conuerſamini. Deponentes omnem malitiam, & omnem dolum, & ſimulationes & inuidias, & omnes detractiones, ſicut modo geniti infantes rationabiles ſine dolo lac concupiſcite. Pyta Chryſtus Pan v was / iako niedgy od Száwlá ſię pytał. Actuum Apoſtol. 9. Dlá cżego onego w cżłonkách iego w vbogich prześláduiecie / y wyrobek rąk ich / co nim żyć maią / gwałtem wydźieracie. Durum eſt vobis contra ſtimulum calcitrare. Pyta ſię y Duch święty / dla cżego prawdźie / ktorą przez ſługi y kápłány opowiáda / rządząc święty Kościoł / nápominánia y nátchnienia dáie / chárdźie ſię nieposłuſznymi będąc ſprzećiwiácie / zápámiętywáiąc artykułu wiáry. Wierzę w Duchá świętego.

5. Piąta może być tey niezbożności przycżyną PP. Zolnierzow z Pogány / z Schiſmátykámi y odſzcżepieńcámi nie oſtrożna conuerſatio, od nich abowiem biorą y vcżą ſię wiele złego; bo v tych nie máſz boiáźni Bożey / nie máſz prawie żadnego nabożeńſtwá prawdźiwego / nie máſz miłośierdźia / nie máſz pokory / nie máſz wſtrze-

mięźliwość

mieżliwośći ſpráwiedliwośći przyſtoynośći/poſzánowánia zwierzchnośći / áni innych cnot Chrześćiáńſkich. Przeto od tych rożnych ſekt ludźi bierze ſię záráżá podług ſłow Apoſtolſkich. 1. Corinth. 15. v. 33. Corrũpunt mores bonos colloquia mala. Záczym oſtrożnie/ miałoby z nimi być towárzyſtwo / bo z iákim kto towárzyſzy / tákim ſię ſtawa. Cum ſancto ſanctus eris, & cum viro innocente innocens eris, & cum electo electus eris, & cum peruerſo peruerteris. Pſalm. 17. ver. 26. Od nich owo przyſłowie w vśćiech Zołnierſkich pewnie ieſt wźięte. Zołnierz miłośierny / á záletnik wſtydliwy / nie doyda ſwych záwźiętośći. Od nich z Turſká / po Cyrkáwſku ſtroie / chody / mowy / obyczáie / poſtępki.

6. Szoſta przyczyná / że pod chorągwią w gromádźie zoſtáią / dla czego w nádźieię gromadki śmielſzemi ſię ná wſzytko złe ſtawáią. A potęgę y męſtwo wprzod ná ſwoie bráćią / kápłány / vboſtwo bezbronne / czego Pogáńſtwo w ſwych Prowincyách nie czyni / iáko nieprzyiaćiele iácy w Oyczyźnie ſwey obrácáią. Zołnierz y Krol świety Dawid z Pánem Bogiem ſię ták vmawia: Fortitudinem meam ad te cuſtodiam: Quia Deus ſuſceptor meus es. Pſal. 58. ver. 10. Abowiem ty ieſteś błogosłáwiony Pan Bog moy / ktory vczyſz ręce moie do potyczki y pálce moie do woyny. Pſalm. 143. Izali to przyſtoyná / pobożna y świeta / ábyś tę rękę ktorey ſam dawa śiłę / ku wzgárdźie Bogá ſwego ná poddáne iemu oddáne / y ná pomnożenie chwały iego poświecone podnośić y obrácáć miał. Ná nieprzyiaćiele Krzyżá świetego y miłey Oyczyzny / tę potęgę chorągwi / á nie ná bráćią ſwą obrácáć należy. Są y inne przyczyny tey nieſpráwiedliwośći y nieżbożnośći / ále kiedy tych / iáko przednieyſzych przeſtáną pácyentowi / łátwieyſza będźie / drugie potym obiáśnić y leczyć.

Teraz zá krotkim pokázániem / że te Stácye Zołnierſkie / ábo rácżey zdźierſtwá / gwałty y vćiſki vbogich dźieią ſię / przećiwko práwu Bożemu / y wſzytkiego Chrześćiáńſtwá / y nie mogą być zá dobry zwyczay / ále zá wielki grzech poczytáne / ktory ſumnienie wielce trudni / záwodźi / y ná wieczne potępienie ćiągnie. Przeto gdy tych złych nałogow / y wſzelkiey nieſpráwiedliwośći ſzczy

 rym

kym ſercem zániechaia Panowie Zolnierze / w łáſce Bożey / w błogoſłáwienſtwie iego świetym / w nieśmiertelney dobrey ſławie / v wßech poſtronnych zoſtawáć beda. Da tákowym Pan Bog / záwße pożadáne nád nieprzyiaćioły pewne zwyćieſtwá / dá y bogáctwá / bez vtrapienia vboſtwá. Ten ábowiem ſam bogáte ná świećie czyni: ten náwet wßytko obfićie / poćießnie / da wßytkim iáko to obiecał / gdy wprzod kroleſtwá niebieſkiego / y ſpráwiedliwośći iego ßukáć bedziemy.

Do PP. Zołnierzow.

NIebem gárdźiß Rycerzu, gdy ſie zdźierſtwem báwiß,
Dla zdźierſtwá wiedz to pewnie, piekłá ſię nábáwiß.
Dla vćisku vboſtwá, niebo wiecznie ſtráćić,
Piekłá doſtáć dla tego, żeby ſie zbogáćić.
Zápráwde to ßalenſtwo, lepßa czaſtká w niebie,
A niż wźięty groß z płáczem, w doczeſney potrzebie.